

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

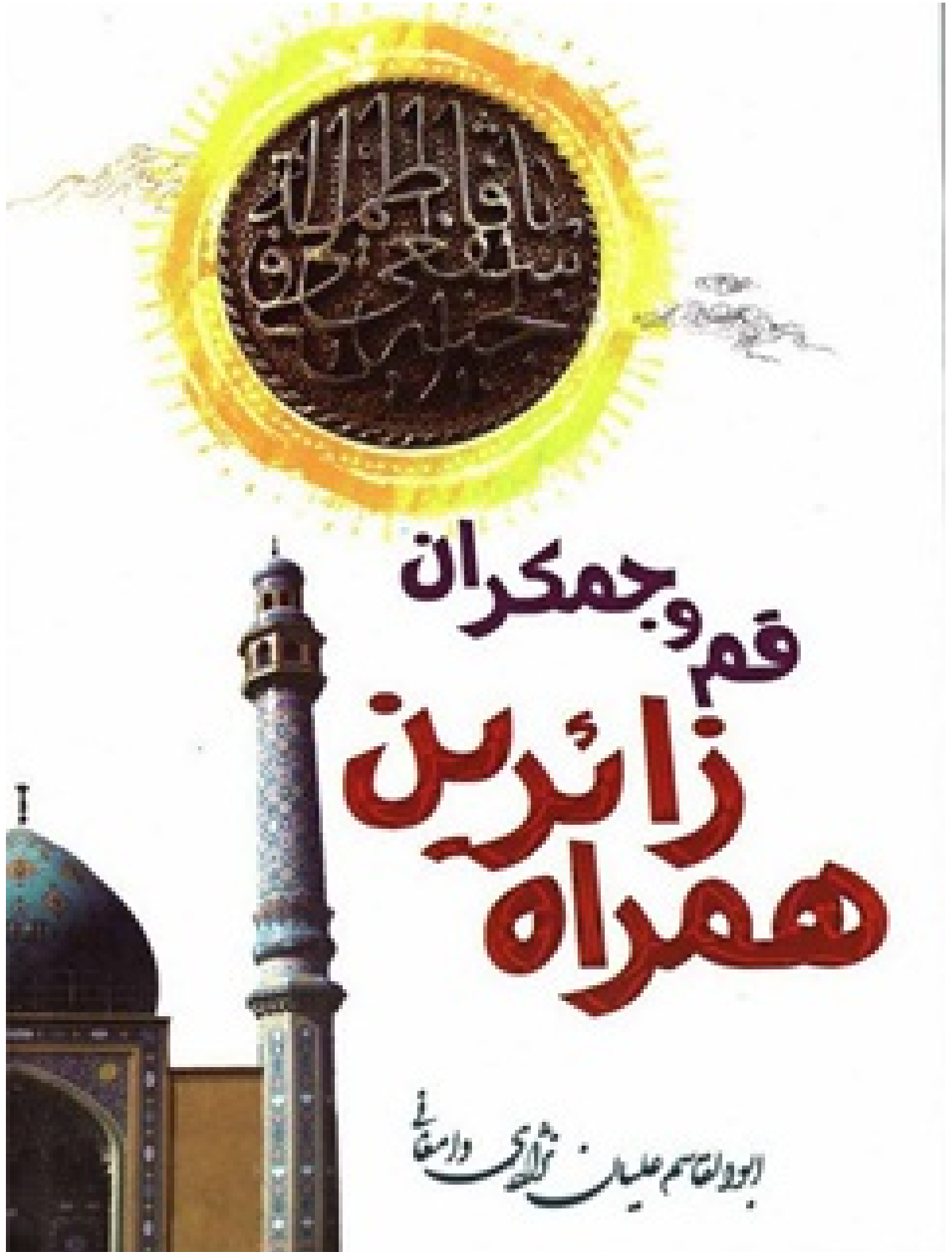
Ghaemiyeh

.com

.org

.net

.ir

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قمر و جمکران

زائرین
ہمراہ

ابوالحسن علی Nadwi دامتہ اللہ تعالیٰ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

همراه زائران قم و جمکران

نویسنده:

ابوالقاسم علیان نژادی دامغانی

ناشر چاپی:

مدرسه الامام علی بن ابی طالب (علیه السلام)

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۹	همراه زائران قم و جمکران
۹	مشخصات کتاب
۹	اشاره
۱۳	فهرست مطالب
۲۵	فصل اول: تاریخچه قم و حوزه علمیه و چهل حدیث
۲۵	اشاره
۲۷	بخش اول: نگاهی به تاریخچه قم
۲۷	اشاره
۲۸	نفوذ اسلام و تشیع در قم
۲۹	مهاجرت شیعیان کوفه به قم
۳۱	قم در عصر خلفای عباسی
۳۲	قم؛ آماده پذیرش از آل علی علیه السلام
۳۴	ارتباط مردم قم با امامان معصوم علیهم السلام
۳۵	قم و فراز و نشیب های تاریخی
۳۸	قم در عصر پهلوی
۴۰	قم پس از پیروزی انقلاب
۴۱	بخش دوم: سیری در تاریخچه حوزه علمیه قم
۴۱	اشاره
۴۲	ورود اشعریون و تولد حوزه علمیه
۴۵	ورود امام رضا علیه السلام به قم و گسترش حوزه قم در قرن سوم
۴۷	تأثیر ورود حضرت معصومه علیها السلام به قم و استحکام حوزه علمیه
۴۸	چهره های برجسته حوزه علمیه قم در قرون اول تا چهارم هجری قمری
۵۱	رونق حوزه علمیه قم در قرن پنجم و ششم

۵۲	قرن هفتم
۵۳	قرن هشتم و نهم
۵۴	حوزه علمیه قم در قرون دهم تا دوازدهم
۵۶	حوزه علمیه قم در قرن سیزدهم و چهاردهم
۵۸	نقش آیت الله حائری در احیای مجدد حوزه علمیه قم
۵۹	تحول عظیم حوزه در عصر زعامت آیت الله بروجردی رحمه الله
۶۱	ضایعه ارتحال آیت الله بروجردی
۶۲	حوزه علمیه قم پس از پیروزی انقلاب اسلامی
۶۵	بخش سوم: چهل حدیث در مورد قم
۶۵	۱. حرم اهل البیت علیهم السلام
۶۶	۲. مدفن شیعه شیعیان
۶۷	۳. زیارتی پر ارزش!
۶۷	۴. زیارت حضرت معصومه علیها السلام همسنگ زیارت امام رضا علیه السلام
۶۸	۵. مقام والای علمی حضرت معصومه علیها السلام
۶۹	۶. زیارتی معادل بهشت
۷۰	۷. ثواب زیارت حضرت معصومه علیها السلام
۷۰	۸. شهرهای نمونه
۷۱	۹. آشیانه آل محمد علیهم السلام
۷۲	۱۰. حجت خدا بر همه دنیا
۷۴	۱۱. معدن علم و دانش
۷۵	۱۲. کانون شیعیان
۷۶	۱۳. به قم پناه ببرید!
۷۶	۱۴. سلام و برکات خدا بر قم
۷۸	۱۵. سالم ترین شهرها
۸۰	۱۶. خاک قم مقدس است
۸۱	۱۷. صورت قم

۱۸. پناهگاه فاطمیون ۸۲
۱۹. پناهگاه شیعیان ۸۳
۲۰. قم و بهشت ۸۴
۲۱. مأمن شیعیان ۸۵
۲۲. هجرت به قم ۸۵
۲۳. مرکز شیعیان و موالیان ائمه اطهار علیهم السلام ۸۶
۲۴. چرا قم به این اسم نامیده شد؟ ۸۷
۲۵. فلسفه نامگذاری قم ۸۹
۲۶. وجه تسمیه قم ۸۹
۲۷. محلّ رحمت الهی ۹۰
۲۸. بهترین شیعیان ۹۱
۲۹. مشمولان غفران الهی ۹۱
۳۰. مرکز انقلاب ۹۲
۳۱. فضیلت دیگری برای اهل قم ۹۳
۳۲. حافظان دین ۹۴
۳۳. انصار امامان علیهم السلام ۹۴
۳۴. خوشا به حال قمی ها! ۹۵
۳۵. غفران الهی برای اهل قم ۹۵
۳۶. خاستگاه شیعیان حقیقی ۹۵
۳۷. مردم نجیب ۹۶
۳۸. عمران بن عبدالله قمی ۹۷
۳۹. مقام رفیع زکریا بن آدم رحمه الله ۹۸
۴۰. ثواب نماز در مسجد مقدّس جمکران ۹۹
- فصل دوم: چهل سؤال مورد ابتلای مسافران ۱۰۱
- اشاره ۱۰۱
- الف) نماز مسافر ۱۰۳

- ب) نماز جماعت ۱۰۸
- ج) امام زمان (عج) ۱۱۰
- د) جمکران ۱۱۱
- ه) مسائل دیگر ۱۱۹
- فصل سوم: زیارات و ادعیه ۱۲۵
- اشاره ۱۲۵
۱. زیارت حضرت معصومه علیها السلام ۱۲۷
۲. زیارت آل یاسین ۱۳۲
۳. زیارت عاشورا ۱۴۱
۴. دعای توسل ۱۵۲
۵. زیارت امین الله ۱۶۱
- درباره مرکز ۱۶۶

همراه زائران قم و جمکران

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور: همراه زائران قم و جمکران/ابوالقاسم علیان نژادی دامغانی.

مشخصات نشر: قم: امام علی بن ابی طالب (ع)،، ۱۳۹۰.

مشخصات ظاهری: ۱۵۷ ص: ۱۴×۱۰/۵ س م.

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۳۸۵۶۵

ص: ۱

اشاره

بخش اوّل: نگاهی به تاریخچه قم ۱۹

نفوذ اسلام و تشیع در قم ۲۰

مهاجرت شیعیان کوفه به قم ۲۱

قم در عصر خلفای عباسی ۲۳

قم؛ آماده پذیرش از آل علی علیه السلام ۲۴

ارتباط مردم قم با امامان معصوم علیهم السلام ۲۶

قم و فراز و نشیب های تاریخی ۲۷

قم در عصر پهلوی ۳۰

قم پس از پیروزی انقلاب ۳۲

بخش دوم: سیری در تاریخچه حوزه علمیه قم ۳۳

ورود اشعریون و تولد حوزه علمیه ۳۴

ورود امام رضا علیه السلام به قم و گسترش حوزه قم در قرن سوم ۳۷

تأثیر ورود حضرت معصومه علیها السلام به قم و استحکام حوزه ۳۹

چهره های برجسته حوزه قم در قرون اول تا چهارم ۴۰

رونق حوزه علمیه قم در قرن پنجم و ششم ۴۳

قرن هفتم ۴۴

قرن هشتم و نهم ۴۵

حوزه علمیه قم در قرون دهم تا دوازدهم ۴۶

حوزه علمیه قم در قرن سیزدهم و چهاردهم ۴۸

نقش آیت الله حائری در احیای مجدد حوزه علمیه قم ۵۰

ص: ۶

تحوّل عظیم حوزه در عصر زعامت آیت الله بروجردی رحمه الله ۵۱

ضایعه ارتحال آیت الله بروجردی ۵۳

حوزه علمیه قم پس از پیروزی انقلاب اسلامی ۵۴

بخش سوم: چهل حدیث در مورد قم ۵۷

۱. حرم اهل البیت علیهم السلام ۵۷

۲. مدفن شفیعه شیعیان ۵۸

۳. زیارتی پر ارزش! ۵۹

۴. زیارت حضرت معصومه علیها السلام همسنگ زیارت امام رضا علیه السلام ۵۹

۵. مقام والای علمی حضرت معصومه علیها السلام ۶۰

۶. زیارتی معادل بهشت ۶۱

۷. ثواب زیارت حضرت معصومه علیها السلام ۶۲

۸. شهرهای نمونه ۶۲

۹. آشیانه آل محمّد علیهم السلام ۶۳

ص: ۷

۱۰. حجّت خدا بر همه دنیا ۶۴
۱۱. معدن علم و دانش ۶۶
۱۲. کانون شیعیان ۶۷
۱۳. به قم پناه ببرید! ۶۸
۱۴. سلام و برکات خدا بر قم ۶۸
۱۵. سالم ترین شهرها ۷۰
۱۶. خاک قم مقدّس است ۷۲
۱۷. صورت قم ۷۳
۱۸. پناهگاه فاطمیون ۷۴
۱۹. پناهگاه شیعیان ۷۵
۲۰. قم و بهشت ۷۶
۲۱. مأمّن شیعیان ۷۷
۲۲. هجرت به قم ۷۷
۲۳. مرکز شیعیان و موالیان ائمه اطهار علیهم السلام ۷۸

۲۴. چرا قم به این اسم نامیده شد؟ ۷۹

۲۵. فلسفه نامگذاری قم ۸۱

۲۶. وجه تسمیه قم ۸۱

۲۷. محلّ رحمت الهی ۸۲

۲۸. بهترین شیعیان ۸۳

۲۹. مشمولان غفران الهی ۸۳

۳۰. مرکز انقلاب ۸۴

۳۱. فضیلت دیگری برای اهل قم ۸۵

۳۲. حافظان دین ۸۶

۳۳. انصار امامان علیهم السلام ۸۶

۳۴. خوشا به حال قمی ها! ۸۷

۳۵. غفران الهی برای اهل قم ۸۷

۳۶. خاستگاه شیعیان حقیقی ۸۷

۳۷. مردم نجیب ۸۸

ص: ۹

۳۸. عمران بن عبدالله قمی ۸۹

۳۹. مقام رفیع زکریا بن آدم رحمه الله ۹۰

۴۰. ثواب نماز در مسجد مقدّس جمکران ۹۱

فصل دوم: چهل سؤال مورد ابتلای مسافران / ۹۳

الف) نماز مسافر ۹۵

ب) نماز جماعت ۱۰۰

ج) امام زمان (عج) ۱۰۲

د) جمکران ۱۰۳

ه) مسائل دیگر ۱۱۱

فصل سوم: زیارات و ادعیه /

۱۱۷

۱. زیارت حضرت معصومه علیها السلام ۱۱۹

۲. زیارت آل یاسین ۱۲۴

ص: ۱۰

۳. زیارت عاشورا ۱۳۳

متن زیارت عاشورا ۱۳۴

۴. دعای توسل ۱۴۴

۵. زیارت امین الله ۱۵۳

ص: ۱۱

بسیاری از شما خوانندگان محترم، مخصوصاً ساحل نشینان از نزدیک، و دیگران از طریق فیلم ها و نشریات و کتاب ها، کشتی های بادبانی را دیده اید. ناخدای چنین کشتی هایی هر زمان که اراده کند نمی تواند سفر را آغاز نماید، و اگر شروع کرده آن را ادامه دهد، بلکه باید در انتظار وزش بادهای مناسبی در جهت موافق مسیر کشتی باشد. سفر با این نوع کشتی ها برای کسانی توأم با موفقیت و پیروزی است که :

اولاً: بتوانند لحظات حسّاس را خوب تشخیص دهند.

وثانیاً: بهترین استفاده را از آن لحظات ارزشمند ببرند.

در برخی از روایات، فرصت های طلایی که در طول عمر نصیب انسان می شود، به بادهای موافق برای کشتی های بادبانی تشبیه شده، که باید در کمین آن بود، و از آن استفاده کرد. از جمله در حدیث زیبایی از پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله می خوانیم :

«إِنَّ لِرَبِّكُمْ فِي أَيَّامِ دَهْرِكُمْ نَفَحَاتٌ أَلَا فَتَعَرَّضُوا لَهَا؛ در دوران زندگی شما نسیم های موافقی می وزد، خود را در معرض آن قرار دهید».(۱)

و در حدیث مشابهی به جای «فَتَعَرَّضُوا لَهَا»، «فَتَرَصَّدُوا لَهَا»(۲) آمده است، یعنی در کمین آن لحظات

باشید، و آن را از دست ندهید، و به بهترین صورت از آن استفاده کنید.

ص: ۱۴

۱- بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۲۲۱.

۲- بحارالانوار، ج ۷۷، ص ۱۶۶. ضمناً روایت دوم، حدیث قدسی است.

زائران گرامی شهر مقدّس قم، و حرم حضرت معصومه علیها السلام و مسجد مقدّس جمکران! شما عزیزان مشمول روایت فوق، و در مسیر ورزش نسیم رحمت الهی قرار گرفته اید، از این فرصت مناسب به بهترین وجه استفاده کنید، تا بعداً افسوس نخورید.

مجموعه پیش روی، برای استفاده هرچه بهتر و بیشتر شما عزیزان از این فرصت استثنایی تهیّه شده، و در سه فصل خدمت شما تقدیم می گردد :

فصل اوّل: تاریخچه قم و حوزه علمیه و چهل حدیث(۱)

ص: ۱۵

۱- امید است مشمول روایات اربعین، که یک نمونه آن ذکر می شود، گردیم: پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله فرمودند: «من حفظ من أمتی أربعمائة، يطلب بذلك وجه الله عزوجل والدار الآخرة، حشره الله يومالقيامة مع النبيين والصدّيقين والشهداء والصالحين وحسن اولئکرفیقاً؛ هر کس چهل حدیث حفظ کند (و به دیگران انتقال دهد) و هدف او جلب رضای خدا، و ذخیره ای برای آخرت باشد، خداوند در روز قیامت او را با پیامبران، صدیقین، شهدا و صالحین محشور می کند و آنان همنشینان خوبی هستند». (بحار الانوار، ج ۳، ص ۱۵۴، ح ۷).

پیرامون فضیلت و جایگاه شهر مقدّس قم و برخی از اماکن زیارتی آن.

فصل دوم: چهل مسأله از مسائل مورد ابتلای مسافران، مطابق فتاوی مرجع عالیقدر حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مدّظله).

فصل سوم: ۱۵ زیارت نامه و دعای مناسب چنین سفرهای زیارتی.

امید است خداوند بزرگ این گام کوچک را به لطف و کرمش قبول فرماید، و زوّار محترم، نویسنده و تمام عزیزانی که در تهیه این اثر سهیم بوده اند را از دعای خیر فراموش نفرمایند.

حوزه علمیه قم - ابوالقاسم علیان نژادی

۱۳۸۶/۲۲/۱۲

ص: ۱۶

فصل اول: تاریخچه قم و حوزه علمیه و چهل حدیث

اشاره

۱. نگاهی به تاریخچه قم

۲. سیری در تاریخچه حوزه علمیه قم

۳. چهل حدیث در مورد قم

ص: ۱۷

تاریخ، سیمای قم را قبل از ظهور اسلام به درستی نشان نمی دهد، ولی آنچه مسلم است این که قم قبل از اسلام وجود داشته (۱)، و در تاریخ قبل از اسلام و اشعار شعرای آن

زمان نام قم به چشم می خورد. از جمله در شاهنامه حکیم ابوالقاسم فردوسی چند بار نام قم ذکر شده است. (۲)

ص: ۱۹

۱- شرح این مطلب را در کتاب «کوثر کویر» مطالعه فرمایید.

۲- در مقدمه چاپ چهارم کتاب «تاریخ قم» نوشته محمدحسین ناصرالشریعه سه بیت شعر زیر از فردوسی در مورد قم نقل شده است: دگر بهره از قم بدو اصفهان نهاد بزرگان و جای مهاندر جای دیگر می گوید: بفرمود عهد قم و اصفهان نهاد بزرگان و جای مهاندر جای دیگر چنین گفته است: نبشند منشور بر پرنیانخراسان و ری هم قم و اصفهان

در سال ۲۳ هجری قمری، هنگامی که مسلمانان به قصد نجات مردم ایران از ظلم و ستم ساسانیان و هدایت آنها به دین مقدس اسلام، به ایران لشکرکشی کردند، شهر قم توسط اشعری ها که اصالتاً از نژاد عرب یمنی و شیعه بودند فتح شد، ولذا آنها نزد اهل تاریخ، از مفاخر قم به شمار آمده، و مردم قم ملازم با تشیع و ولایت خاندان پیامبر علیهم السلام بوده اند. رفت و آمد و نفوذ اعراب، مخصوصاً اشعری ها، به قم راه را برای آنها باز کرد تا سرانجام در

زمان خلافت عبدالملک مروان، گروهی از عرب های منسوب به «بنی الاشعر» به قم پناهنده شده و رفته رفته قم را تحت نفوذ خود قرار دادند.

هنگامی که آل اشعر در اواخر قرن اول وارد قم شدند، آتشکده قم تخریب شد و به جای آن مسجدی ساختند، و این نخستین مسجدی بود که در قم ساخته شد. (۱)

مهاجرت شیعیان کوفه به قم

علیرغم فشارها و سختگیری های حکام و زمامداران جور نسبت به شیعیان، مردم روشن بین حقیقت را درک کرده و به دنبال آن رفته، و در زمان های مناسب از امامان معصوم علیهم السلام استفاده می کردند. در عصر امامت امام پنجم شیعیان، امام محمدباقر علیه السلام، یعنی اواخر قرن اول

ص: ۲۱

۱- شرح این مطلب را در کتاب «کوثر کویر»، ص ۹۰ مطالعه فرمایید.

وسال های آغازین قرن دوم، مردم از اختلال و ضعفی که دامنگیر حکومت امویان شد استفاده کرده، و شیعیان از اقصی نقاط کشورهای اسلامی پروانه وار بر گرد وجود پیشوای پنجم اجتماع کرده و به کسب معارف دینی پرداختند. (۱)

هنوز قرن اول هجری قمری به پایان نرسیده بود که در پی هجرت چند نفر از شیعیان کوفه به قم، مردم قم به مذهب اهل بیت گرویدند، و این مذهب در سایر شهرهای ایران نیز گسترش یافت، و ایران به عنوان کشور شیعه معروف شد. در ضمن این مطلب پرده از حقیقت مهمی بر می دارد و آن این که: علیرغم اینکه ایران توسط طرفداران خلیفه دوم فتح شد، اما دیری نپایید که بر اثر آزادی و هوشیاری ایرانی ها، مردم با مذهب جعفری آشنا شدند و آمدن چند

ص: ۲۲

۱- شیعه در اسلام، ص ۲۵.

نفر از کوفه کافی بود که مردم قم را به مذهب اصیل تشیع رهنمون سازد.

قم در عصر خلفای عباسی

در عصر خلافت خلفای عباسی، که از سال ۱۳۲ ه. ق تا سال ۶۴۰ طول کشید، بیشتر اوقات آل علی را به تصوّر این که ممکن است مدّعی خلافت شوند، تعقیب و شکنجه می کردند، بسیاری از فرزندان آل علی علیه السلام به ایران و سپس قم پناه آوردند، و از این زمان عقاید شیعه در اذهان ساکنان قم تقویت و به تدریج قم به عنوان یک شهر شیعه نشین شناخته شد، و لذا خلفا نسبت به این شهر نه توجّهی داشتند، و نه کمک و مساعدتی می کردند. از این رو قم تا اواخر قرن دوم تابع اصفهان بود و حاکم و فرمانروای مستقلّی نداشت، تا اینکه در عصر هارون الرّشید، یکی از

ص: ۲۳

مشاهیر قم به نام «حمزه بن یسع» به حضور خلیفه رسید، و از وی درخواست کرد که قم از اصفهان مستقل شود، و اجازه داده شود نماز جمعه و نماز عید فطر و قربان در آن اقامه گردد و خلیفه تقاضای او را پذیرفت. (۱)

حمزه بن یسع پس از استقلال قم، مأمور وصول خراج کشاورزی و تجاری قم شد. او در این باره کوشش فراوانی نمود تا آنجا که حتی مساحت سرزمین قم را تعیین کرد و خراج ها را جمع نمود، و آنها را به ناچار به خلیفه می رساند. (۲)

قم؛ آماده پذیرش از آل علی علیه السلام

همان گونه که گذشت بذر مذهب شیعه در اوایل قرن

ص: ۲۴

۱- قم را بشناسید، ص ۳۸.

۲- تاریخ قدیم قم، ص ۲۸.

اول هجری در این سرزمین پاشیده شد و دیری نپایید که به صورت یک شهر به تمام معنا شیعه درآمد، و پناهگاه و مأمنی برای پیروان مکتب اهل بیت قرار گرفت.

قم در این مدت آماده استقبال و پذیرایی از فرزندان جسمانی و روحانی آل علی بود، کافی بود هر یک از دودمان پیامبر صلی الله علیه و آله و پیروان راستین آن حضرتش به این سرزمین آید تا مردم قم با آغوش باز از او استقبال کنند و با کمال عزت و احترام و خیالی آسوده از دشمنان زندگی کنند. بر همین اساس، بسیاری از مردان نامی و سادات جلیل القدر و نواده های پیشوایان مذهب شیعه به این سرزمین آمدند، که در رأس آنها می توان به دختر بزرگ و با عظمت امام موسی بن جعفر علیهما السلام، حضرت فاطمه معصومه علیها السلام اشاره کرد، که با تشریف فرمایی آن بانوی کم نظیر، فصل نوینی در تاریخ قم آغاز شد، و جاذبه قوی

ص: ۲۵

آن حضرت، علما و دانشمندان فراوانی را به سوی این شهر جذب و برکات فراوانی را نصیب قم کرد، که مهم ترین آنها گسترش مراکز علمی بود، که در فصل بعد به آن خواهیم پرداخت.

ارتباط مردم قم با امامان معصوم علیهم السلام

مردم قم از همان آغاز ورود اسلام به این شهر، از علاقه مندان ثابت قدم خاندان پیامبر صلی الله علیه و آله بوده، و در همان عصر به عنوان شیعیان خالص و استوار شهرت داشتند. آنها در زمان امامان علیهم السلام برخی از باغ ها و املاک و حتی خانه های خود را وقف امامان علیهم السلام کردند و هر سال خمس اموال خود را برای حضرات معصومین علیهم السلام می فرستادند و به آل علی بسیار احترام می کردند به طوری که قم پناهگاه آل علی بود، و تعداد زیاد امامزادگان موجود در قم شاهد این

ص: ۲۶

مدّعاست. ارتباط اهل قم با امام صادق، امام کاظم، امام رضا، امام جواد، امام هادی و امام حسن عسکری علیهم السلام و در عصر غیبت با نایبان خاص و عام امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف) در پیشانی تاریخ تشیع می درخشد، که در اینجا مجال شرح و تفسیر این مطلب و بیان نمونه های تاریخی آن، والطفی که حضرات معصومین علیهم السلام به قمی ها داشته اند نیست. (۱)

قم و فراز و نشیب های تاریخی

از لابه لای تاریخ استفاده می شود که قم در حدود دو قرن، از نیمه قرن دوم تا نیمه قرن چهارم بسیار آباد و وسیع و پرجمعیت بود، ولی پس از آن، حوادث مختلف،

ص: ۲۷

۱- شرح این مطلب را در کتاب حضرت معصومه فاطمه دوم نوشته مرحوم آقای محمدی اشتهاردی که بسیاری از مطالب این بخش، از آن کتاب نقل شده، مطالعه فرمایید.

دگرگونی‌هایی در این سرزمین ایجاد کرد و این آبادی‌ها را به ویرانه‌هایی تبدیل نمود، تا آنجا که قم بارها آباد و ویران شده است.

از جمله این حوادث تلخ می‌توان به دستبرد سپاهیان غارتگر مغول در قرن هفتم هجری قمری اشاره کرد که ویرانی‌های بسیاری به بار آورد.

در حدود کمتر از نیم قرن پس از آن، تیمورلنگ به قم حمله کرد، و پس از تلاش بسیار و مقاومت شدید و طولانی مردم، شهر را در تحت سلطه خود درآورد و بسیاری از مردم این شهر را به خاطر مقاومت شجاعانه‌ای که ابراز داشته بودند از دم تیغ گذراند و قسمت اعظم شهر را ویران نمود. به گونه‌ای که جان کارترایت، جهانگرد انگلیسی که در سال ۱۶۰۰ میلادی مطابق ۹۶۷ ه. ق از قم دیدن کرده بود در سفرنامه اش نوشت: «در اثر

ص: ۲۸

ویرانی هایی که تیمورلنگ به جای گذاشته این شهر زیبا تا نصف مساحت واقعی خود تقلیل یافت!» (۱).

اما این کشت و کشتار به همین مقدار پایان نگرفت و دو قتل عام و کشتار دیگر نیز اتفاق افتاد: یکی قتل عام ابراهیم خان برادر نادرشاه و دیگری قتل عام الله یار خان ازبک در حکومت نادرشاه افشار، که به علت داشتن اعتقادات شیعی، مردم قم را به خاک و خون کشیدند.

به هر حال قم به دلیل کشت و کشتارها و قتل و غارت ها از قرن هفتم تا قرن نهم که دوران حکومت صفویان بود نتوانست روند رو به رشد و رونق و آبادی خود را حفظ کند؛ ولی از زمان سلطه صفویان در سال ۹۰۷ که تا سال های ۱۱۴۸ ه. ق ادامه یافت، رشد و رونق قابل ملاحظه ای یافت و در زمان سلطه قاجار که از سال ۱۲۰۰

ص: ۲۹

۱- کوثر کویر، ص ۶۵، به نقل از تاریخ مذهبی قم، ص ۲۸۳.

تا سال ۱۳۲۹ ه. ق به مدت ۱۳۹ سال ادامه داشت نیز روند رو به رشد این شهر مخصوصاً در قسمت مبانی علمی و دینی ادامه یافت. (۱)

از جمله اموری که نشان می دهد قم در زمره شهرهای مورد توجه حکومت ها بوده این است که در آن ضرابخانه ای برای ضرب سکه در حکومت های مختلف وجود داشته و هم اکنون در موزه ها، نمونه هایی از آن سکه ها وجود دارد. (۲)

قم در عصر پهلوی

رضاشاه در سال ۱۲۹۹ ه. ش (۱۳۳۹ ه. ق) سردار سپه شد و پنج سال بعد، در سال ۱۳۰۴ ه. ش، احمدشاه

ص: ۳۰

۱- کوثر کویر، ص ۶۷-۶۵.

۲- کوثر کویر، ص ۹۲-۹۰.

قاجار را خلع کرد و خود بر تخت قدرت تکیه زد و بدینسان حکومت قاجار به تاریخ پیوست (۱) و حکومت خاندان پهلوی آغاز شد و پنجاه و سه سال ادامه داشت و با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ ه. ش آن هم به تاریخ پیوست.

در سال ۱۳۱۶ ه. ش با تصویب تقسیمات جدید کشوری فرمانداری قم تأسیس شد و از آن پس، دیگر نام و نشانی از والی و حاکم و عامل نمی بینیم. (۲) قم

همواره در زمان خاندان پهلوی عمدتاً مورد بی توجهی قرار گرفت؛ زیرا خاندان پهلوی علاوه بر اینکه علاقه ای به اسلام نداشتند، از پیشرفت و نفوذ روحانیت می ترسیدند.

ص: ۳۱

۱- حاکمان قم، ص ۱۵۸ .

۲- حاکمان قم، ص ۱۵۹ .

شهر مقدّس قم پس از پیروزی انقلاب مرکز توجّه مردم ایران، بلکه کل جهان قرار گرفت و به همین علّت رشد مناسب و خوبی از جهات مختلف داشت مخصوصاً حوزه علمیه قم حرکتی را که از زمان مرحوم آیت الله حائری (در عصر رضاخان) شروع شده بود و بعد به آیت الله بروجردی منتهی شد آهنگ پرشتاب تری یافت و در دوران حکومت اسلامی به اوج خود رسید که شرح آن بطور جداگانه خواهد آمد، ولی علیرغم توسعه در ابعاد مختلف، هنوز هم شهر کریمه اهل بیت نیازمند توجّه خاص است و از محرومیت های مختلف رنج می برد. امید است مسئولین کشوری و محلی نگاه ویژه ای به قم به عنوان مرکز شیعیان جهان و وطن اصلی انقلاب اسلامی داشته باشند و به این شهر، آن گونه که شایسته آن است رسیدگی و توجّه نمایند.

سیری در تاریخچه حوزه علمیه قم (۱)

بدون تردید در جهان اسلام، به خصوص در تاریخ تشیع، یکی از پدیده های مهم و بزرگی که نمی توان برای آن نظیری یافت، پدیده «حوزه علمیه قم» است که تاکنون منشأ آثار و برکات عظیم و بیشماری گشته، و موجب تحولات علمی، فرهنگی و سیاسی ریشه دار و فراگیری در سطح کشور و منطقه، بلکه تمام جهان شده است. لذا

ص: ۳۳

۱- عمده مطالب این بخش، از کتاب حضرت معصومه فاطمه دامنوشته مرحوم آقای محمّدی اشتهاردی گرفته شده است.

آشنایی با حوزه علمیه قم امری لازم و ضروری است و ثمرات و برکات بسیاری خواهد داشت.

ورود اشعریون و تولد حوزه علمیه

اشعری ها اصالتاً اهل یمن بودند، نخستین کسی از آنها که به مدینه آمد و مسلمان شد «مالک بن عامر اشعری» بود، که در اسلام دارای مقام ارجمندی گردید. یکی از فرزندان او به نام «سائب» از یاران خاص مختار بود و با او کشته شد. (۱)

یکی دیگر از فرزندان او «عبدالله» نام داشت. عبدالله پسری به نام «سعد» داشت، و سعد دارای دوازده (یا پانزده) پسر بود، و آنها از شاگردان امام صادق علیه السلام در کوفه بودند، بیش از صد نفر از فرزندان و نوه های آنها جزء

ص: ۳۴

راویان حدیث از امامان بودند، و همه آنها از رجال شیعه محسوب شده و به امامت ائمه اهل البیت علیهم السلام اعتقاد داشتند.^(۱)

یاقوت حموی در کتاب معجم البلدان، واژه قم، پنج نفر از پسران سعد بن مالک بن عامر اشعری را نام می برد که در اواخر قرن اول جزء هفده تن از علما و راویان حدیث بودند که در ماجرای شکست سپاه عبدالرحمن بن محمد بن اشعث در برابر سپاه حجاج وارد قم شدند. پس از ورود آنها به قم، رفته رفته برادران و پسرعموها و سایر بستگانشان به آنها پیوستند.

نویسنده کتاب «گنجینه دانشمندان» می گوید: اغلب تاریخ نویسان قم نوشته اند که قم با ورود «اشعری ها» دگرگون شد و مرکز علما و محدثان و راویان و فقها گردید.

ص: ۳۵

۱- تاریخ قدیم قم، ص ۳۷۸.

گروهی از اشعری ها که به قم آمدند از علمای تابعین بودند که در سپاه عبدالرحمان بن محمد بن اشعث با حجاج می جنگیدند.^(۱)

از مطالب فوق نتیجه می گیریم که در اواخر قرن اول و اوایل قرن دوم زمینه مساعد و خوبی برای پی ریزی مرکزی علمی البتّه به صورت ابتدایی در قم بوجود آمد. زمینه ای که در آینده نه چندان دور حوزه علمیه فراگیر و پرتلاشی را نوید می داد.

نویسنده کتاب گنجینه آثار قم معتقد است که «احوص بن سعد بن مالک اشعری» در اوایل قرن دوم در سرزمین قم بر ضد خلفای اموی شورید و آنجا را پایگاه شیعه امامیه کرد و برای نخستین بار مکتب امامیه توسط عرب اشعری در قم افتتاح شد به طوری که فقه شیعه به طور رسمی در

ص: ۳۶

۱- گنجینه دانشمندان، ج ۱، ص ۳۶.

آن تدریس می شد و حتی تربیت یافتگان این حوزه به سایر بلاد اسلامی نورافشانی می کردند، که از جمله می توان به «ابوعصیده احمد بن عبید بن ناصح بن بلنجر دیلمی» اشاره کرد که از قم به بغداد رفت و معلّم فرزندان متوکل (دهمین خلیفه عباسی) شد و به فتوای او متوکل، که به ساحت مقدس حضرت علی علیه السلام و زهرا علیها السلام اسائه ادب کرده بود، کشته شد.^(۱)

ورود امام رضا علیه السلام به قم و گسترش حوزه قم در قرن سوم

مأمون (هفتمین خلیفه عباسی) در خراسان می زیست. حضرت رضا علیه السلام را که در مدینه بود به خراسان طلبید و به حضرت نوشت که از راه کوفه و قم نیاید، بلکه از طریق

ص: ۳۷

۱- گنجینه آثار قم، ص ۸۹-۹۱.

بصره واهواز و فارس به سمت خراسان حرکت کند.^(۱)

ظاهر آ هدف مأمون این بود که حضرت از کوفه و قم که مرکز عمده شیعیان آن روز بود عبور نکند تا مشکلی برای حکومت وقت حاصل نشود، ولی برخی شواهد تاریخی نشان می دهد که حضرت از مسیر قم به خراسان رفت و مدت کوتاهی در قم اقامت داشت.

ورود حضرت رضا علیه السلام در سال ۲۰۰ هجری به قم و استقبال گرم مردم از آن حضرت، بیانگر آن است که در اواخر قرن دوم و آغاز قرن سوم هجری در قم زمینه های عمیق و وسیعی برای بروز فرهنگ تشیع و فقه آل محمد صلی الله علیه و آله وجود داشته، و چهره های برجسته ای را تربیت کرده که به آنها اشاره خواهد شد.

ص: ۳۸

۱- عیون اخبار الرضا، ج ۲، ص ۱۴۹.

چنانکه قبلاً اشاره شد در سال ۲۰۱ هجری قمری حضرت معصومه علیها السلام به قصد دیدار برادر از مدینه به سوی خراسان حرکت کرد. هنگامی که به ساوه رسید بیمار وبستری شد. آن حضرت که از وجود قم و سکونت شیعیان در آن اطلاع داشت به خادم مخصوصش فرمود: «مرا به قم ببرید» از سوی دیگر وقتی مردم قم خبر ورود آن حضرت به ساوه را شنیدند تصمیم گرفتند آن حضرت را به شهر خود دعوت کنند بدین جهت پسران و نوادگان سعد اشعری به محضر آن حضرت رسیده و ایشان را به قم آورده و در کمال احترام از وی پذیرایی نمودند. هر چند آن حضرت متأسفانه پس از مدت کوتاهی بدرود حیات گفتند، ولی ورود ایشان به قم، و مرقد مطهر او، و سپس ورود

امامزادگان و راویان احادیث و دانشمندان کوفه و دیگر شهرها به قم، موجب تحولات تازه و مؤثری در استحکام و گسترش تشیع گردید.

علاوه بر این، نقش بسزایی در تحکیم و گسترش حوزه علمیّه و رفت و آمد و ارتباط علما و راویان و شاگردان برجسته امامان علیهم السلام داشت.

چهره های برجسته حوزه علمیّه قم در قرون اوّل تا چهارم هجری قمری

از متون تاریخی می توان استفاده کرد که بیش از صد نفر از علما و شاگردان امامان علیهم السلام که غالباً از آل اشعر بودند، حوزه علمیّه قم را در قرن های اوّل و دوم و سوم و چهارم تشکیل می دادند، که به نام تعدادی از آنها اشاره می کنیم.

ص: ۴۰

از علما و راویان حدیث قرن اوّل که در قم می زیستند می توان به «عبدالله بن سعد اشعری»، «احوص بن سعد اشعری»، «عبدالرحمن بن سعد اشعری»، «اسحاق بن سعد اشعری» و «نعیم بن سعد اشعری» اشاره کرد.^(۱)

«عمران بن عبدالله بن سعد اشعری» و برادرش «عیسی» که از شاگردان برازنده امام صادق علیه السلام بودند و در تعلیم و تعلّم فرهنگ و فقه شیعی در قم تلاش مستمر و وسیعی داشتند و در بازسازی حوزه علمی قم نقش بسزایی ایفا کردند را می توان از علمای قرن دوم هجری به شمار آورد.

در مورد علمای قرن سوم هجری می توان به «زکریّا بن آدم بن عبدالله اشعری» که مرقد شریفش در قبرستان شیخان قم است و «احمد بن اسحاق بن عبدالله اشعری»

ص: ۴۱

که وکیل امام حسن عسکری علیه السلام در قم بود و «ابراهیم بن هاشم» که از اصحاب نزدیک امام جواد علیه السلام محسوب می شد و بیش از شش هزار روایت از امامان معصوم علیهم السلام نقل کرده، و «سعد بن عبدالله اشعری قمی» اشاره داشت.

علما و دانشمندان قمی در قرن چهارم فراوانند تا آنجا که نویسندگان تاریخ قدیم قم که کتابش را در سال ۳۷۸ ه. ق نوشته می نویسند: «تعداد علمای شیعه در عصر ما به ۲۶۶ نفر رسیده، در حالی که عدد علمای اهل سنت از ۱۴ نفر تجاوز نمی کند».^(۱)

شخصیت های علمی بزرگی همچون «علی بن بابویه» پدر ارجمند شیخ صدوق که در رشته های مختلف مخصوصاً فقه صاحب تألیفاتی است و «علی بن ابراهیم» صاحب تفسیر مشهور و دیگر کتب ارزشمند و «ابن قولویه

ص: ۴۲

۱- تاریخ قم، فهرست، باب ۱۶.

قمی» نویسنده کتاب کامل الزیارات و «شیخ صدوق» که قریب به سیصد کتاب نوشته و غالب احادیثی که به ما رسیده از برکت قلم اوست، از جمله علما و فقها و راویان حدیث حوزه قم در قرن چهارم بوده اند.

نتیجه اینکه، قم در قرون اول تا چهارم دارای حوزه علمیّه بوده، و این مرکز علمی در پرتو وجود علمای بزرگ و فقهای عالی مقام، جایگاه رفیعی داشته است.

رونق حوزه علمیّه قم در قرن پنجم و ششم

در قرن پنجم و ششم، که مقارن دوره سلجوقیان بود، نیز قم مرکزی بزرگ برای فقها و علمای شیعه بود و عدّه ای برای تحصیل به این شهر می آمدند. در کتاب جوابیه به نام «نقض الفضائح» وضع علمی قم در قرن ششم چنین تشریح شده است :

ص: ۴۳

«مدارس دینی قم دارای وسایل کافی و علما و مدرسان و مفسران بزرگ می باشد و کتابخانه هایی مشحون (مملو) از کتب فرقه های مختلف در آن وجود دارد. سپس به نام ده مدرسه علمیّه که در آن زمان دایر بوده اشاره می کند»^(۱).

قرن هفتم

سید بن طاووس که از علمای قرن هفتم بوده، در مورد محلی که حضرت رضا علیه السلام در سفر به قم در آن توقف کرده، می نویسد: «وَهُوَ الْيَوْمُ مَدْرَسَهُمْ طَرِيقَهُ؛ خانه مذکور در زمان حاضر مدرسه ای است که محلّ رفت و آمد طلب است»^(۲).

از این عبارت استفاده می شود که مدرسه فوق در قرن

ص: ۴۴

۱- کتاب النقص، ص ۱۶۴.

۲- فرحه الغری، ص ۱۰۵.

هفتم یکی از مدارس حوزه علمیه قم بوده است، بنابراین حوزه علمیه قم در قرن هفتم رونقی داشته است. ضمناً این مدرسه هم اکنون به نام مدرسه رضویه در خیابان آذر قم دایر است.

قرن هشتم و نهم

نویسنده تاریخ مذهبی قم می گوید: در فاصله میان سلجوقیان تا آغاز حکومت صفویان (۹۰۷ قمری) وضع قم از لحاظ روحانیت برای نویسنده روشن نیست. در این فاصله در قم حوادث گوناگونی رخ داده و چند بار مردم آن قتل عام شدند و شهر ویران گردید. (۱)

ولی بسیار بعید به نظر می رسد که حوزه های علمیه در چنین شهری متروک شده باشد.

ص: ۴۵

۱- تاریخ مذهبی قم، ص ۱۶۷.

سلسله صفویه از سال ۹۰۷ تا سال ۱۱۴۸ ه. ق. زمام حکومت ایران را به دست گرفت. و از آنجا که مروج مذهب تشیع بوده و امکانات فراوانی در اختیار علمای شیعه گذاشته بود، طبعاً حوزه های علمیه در همه جا مخصوصاً تبریز، شیراز، اصفهان و قم رونق فراوان یافت و شهر قم رسماً مورد توجه دولت و ملت ایران قرار گرفت و بار دیگر مدارس ویران شده آباد گردید و حتی مدارس از نو ساخته شد. از این رو علمای برجسته شیعه در این عصر در حوزه علمیه قم به درس و بحث اشتغال داشتند که به عنوان نمونه می توان به حکیم «ملاصدرای شیرازی» نویسنده کتاب اسفار و دامادهايش «ملا محسن فیض» فقیه و فیلسوف نامی آن عصر و «ملا عبدالرزاق فیاض لاهیجی» اشاره کرد، بلکه بعضی معتقدند دو عالم بزرگ

دوره صفویّه یعنی «شیخ بهایی» و «میرفندرسکی» نیز مدّتی در حوزه علمیه قم بوده و در مدرسه فیضیه حجره داشتند. (۱)

حضور این علمای برجسته در قم در عصر صفویّه بیانگر آن است که قم در آن دوران، دارای حوزه علمیه ای فعال، و مدارس و طلباب بسیار بوده است.

مدرسه فیضیه که از قدیمی ترین مدارس علمی قم است در عصر صفویّه تجدید بنا شد و علّت نامگذاری آن به فیضیه را، سکونت ملامحسن فیض (متوفی ۱۰۹۱ ه. ق) یا حکیم عبدالرزاق فیاض لاهیجی در این مدرسه دانسته اند.

«مدرسه مؤمنیه» در خیابان چهارمردان، و مدرسه «جهانگیرخان» در خیابان آذر مقابل مسجد جامع،

ص: ۴۷

۱- تاریخ مذهبی قم، ص ۱۳۱.

ومدرسه «خان» روبه روی حرم حضرت معصومه علیها السلام در عصر صفویّه ساخته شد.

این آثار نشان می دهد حوزه علمیه قم در قرون دهم و یازدهم و دوازدهم در عصر صفویّه از رونق خاصی برخوردار بوده است.

حوزه علمیه قم در قرن سیزدهم و چهاردهم

شاهان قاجار از سال ۱۲۰۰ تا سال ۱۳۳۹ ه. ق در ایران حکومت کردند. در این عصر نیز علمای بزرگی در حوزه علمیه قم به تحصیل و تدریس اشتغال داشتند. از جمله، می توان به مجتهد عالیمقام حضرت آیت الله «میرزای قمی» نویسنده کتاب قوانین و جامع الشتات اشاره کرد، که در سال ۱۲۳۱ ه. ق در قم رحلت کرد و در قبرستان شیخان قم دفن شد.

ص: ۴۸

با سکونت این مرجع بزرگ تقلید در قم در عصر فتحعلی شاه قاجار، حوزه علمیه قم شهرت و اهمیت بیشتری پیدا کرد. یکی دیگر از علمای این عصر مرحوم آیت الله «میرزا محمد فیض» است که در سال ۱۳۷۰ (در قرن چهاردهم) در سن ۷۷ سالگی رحلت کرد و در صحن عتیق جلوی ایوان طلای بارگاه ملکوتی حضرت معصومه علیها السلام دفن شد.

احداث و بازسازی مدارس متعدد علمیه در عصر قاجار، از جمله بازسازی و توسعه مدرسه فیضیه در سال ۱۲۱۳ و بنای اصلی مدرسه دارالشفاء به دستور فتحعلی شاه و ساخت مدرسه حاجی ملاصادق در گذر قاضی قم توسط میرزا آقاخان از رجال دولتی ناصرالدین شاه و مانند آن، نشان می دهد که حوزه علمیه در این عصر وارد مرحله تازه ای شد و رونق و گسترش بیشتری یافت.

حوزه علمیه قم در طول تاریخ دارای نوسانات مختلف بود و پس از رحلت میرزای قمی رحمه الله در سال ۱۲۳۱ ه. ق. سالها در فترت و رکود به سر می برد و نیاز به عالمی وارسته و مجتهدی مدیر و مدبّر داشت تا آن را احیا کند، که مرحوم آیت الله فیض رحمه الله این کار را به دست توانای آیت الله حاج شیخ عبدالکریم حایری دید و لذا به وی نامه نوشت و از او دعوت کرد که از اراک به قم هجرت کند که بر اثر اصرار ایشان و پی گیری دیگران، آیت الله حایری در سال ۱۳۴۰ ه. ق. به قم آمد. با ورود این بزرگمرد علم و عمل حوزه علمیه قم آن چنان متشکّل و منظم و باشکوه شد که او را مؤسس حوزه علمیه قم خواندند، البتّه تعبیر صحیح آن است که وی را مجدّد این حوزه بنامیم، زیرا

حوزه علمیّه قم همانگونه که گذشت از عصر امام صادق علیه السلام و توسط بعضی از شاگردان آن حضرت پی ریزی شد.

آیت الله حائری برای طلباب علوم دینی امتحان و شهریه قرار داد، و با تدابیر و مدیریت ایشان مدارس قم مملوّ از طلباب و روحانیون شد و تحوّلی عظیم در حوزه علمیه به وجود آمد. آن مرحوم شاگردان بسیاری تربیت کرد که از جمله می توان به حضرات آیات عظام امام خمینی، گلپایگانی و اراکی رحمه الله اشاره کرد که هر یک از مراجع بزرگ تقلید زمان خود بودند.

تحوّل عظیم حوزه در عصر زعامت آیت الله بروجردی رحمه الله

آیت الله حائری در سال ۱۳۵۵ ه. ق. دارفانی را وداع

ص: ۵۱

گفت و در مسجد بالاسر حرم حضرت معصومه علیها السلام دفن شد. پس از ارتحال وی، سه تن از شاگردانش که از علما و مراجع بزرگ عصر خود بودند یعنی آیات عظام حجّت، صدر و خوانساری سرپرستی حوزه را بر عهده گرفتند و تا حدود سال ۱۳۶۴ به تدریج بر عظمت حوزه از نظر کمیّت و کیفیت افزوده شد و مدرسه حجّیه در این عصر ساخته شد. تا اینکه در سال ۱۳۶۴ ه. ق از آیت الله بروجردی که از اکابر مراجع آن زمان بود و در بروجرد سکونت داشت برای هجرت به قم دعوت شد، و معظم له به قم آمد. در طول شانزده سال زعامت آیت الله بروجردی بر حوزه علمیه قم، مدارس، کتابخانه ها، مجالس درس، نشریات و مجلّات عربی و فارسی و علوم مختلف اسلامی در سطح عمیق و گسترده ای فعّال شد و تعداد طلبّان ساکن در قم از هزار یا دو هزار نفر به شش هزار نفر رسید و حوزه علمیه به

صورت یک کانون عظیم علمی و فرهنگی و یک دانشگاه با عظمت فقهی شیعه در آمد. (۱)

ضایعه ارتحال آیت الله بروجردی

حوزه علمیه قم در سیزدهم شوال ۱۳۸۰ ه. ق با ضایعه اسفناک ارتحال آیت الله بروجردی رحمه الله روبه رو شد.

پس از فقدان آن مرجع بزرگ، مراجع عظیم الشأن وقت، همانند امام خمینی رحمه الله و آیت الله گلپایگانی رحمه الله و آیت الله نجفی مرعشی رحمه الله... زمام حوزه را برعهده گرفتند.

حوزه در این عصر علاوه بر رسالت علمی و دینی خود، به صورت آشکارتر وارد مسایل سیاسی نیز شد و روحانیت شیعه در کنار مردم به رهبری امام خمینی رحمه الله با رژیم فاسد

ص: ۵۳

۱- شرح پیشرفت های مختلف حوزه را در این عصر، در کتاب زندگانی آیت الله بروجردی نوشته استاد علی دوانی، مطالعه فرمایید.

پهلوی مبارزه را آغاز کرد، و سرانجام نور بر ظلمت چیره شد و انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در ۲۲ بهمن سال ۱۳۵۷ ه. ش به پیروزی رسید.

حوزه علمیّه قم پس از پیروزی انقلاب اسلامی

پس از پیروزی انقلاب، حوزه وارد مرحله تازه ای شد و در ابعاد مختلف مورد توجه قرار گرفت و کاملاً گسترش یافت. هم اکنون قریب به پنجاه هزار طلبه از شهرهای مختلف ایران و کشورهای مختلف جهان در این حوزه پربرکت، که بزرگترین حوزه علمیّه شیعه بلکه جهان اسلام محسوب می شود، مشغول تحصیل و تدریس و تحقیقند. حوزه پس از انقلاب علاوه بر رشد کمی، رشد کیفی نیز داشت. نظم و برنامه دقیق تر، امتحانات مستمر و وسیع تر، رشته های تخصصی، ایجاد کلاس های جدید و مانند آن

ص: ۵۴

شاهد این مدعاست.

از جمله خدمات حوزه علمیّه قم پس از انقلاب شکوهمند اسلامی، ایجاد بیش از یکصد مرکز تحقیقاتی، انتشار هزاران عنوان کتاب و مجله، تربیت نویسندگان برجسته و محققین نامدار، پرورش طلبّاب و علمای مسئول و برجسته، و مبلغان و گویندگان دانشمند و محقّق برای نیازهای داخل و خارج از کشور، و تعمیر و تجهیز مدارس قدیمی و احداث مدارس جدید و ساخت کتابخانه های متعدّد است، که شرح آن در این مختصر نمی گنجد.

از آنچه درباره تاریخچه قم و تاریخچه حوزه های علمیّه این سرزمین مقدّس از زمان معصومین علیهم السلام تا به امروز به طور فشرده بیان شد، سرّ روایات آینده که درباره اهمیّت این سرزمین مقدّس وارد شده، کاملاً روشن خواهد شد.

ص: ۵۵

۱. حرم اهل بیت علیهم السلام

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ لِلَّهِ حَرَمًا وَهُوَ مَكَّةَ، وَإِنَّ لِلرَّسُولِ حَرَمًا وَهُوَ الْمَدِينَةُ، وَإِنَّ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ حَرَمًا وَهُوَ الْكُوفَةُ، وَإِنَّ لَنَا حَرَمًا وَهُوَ بَلَدُهُ قُمْ، وَسْتَدْفَنُ فِيهَا امْرَأَةً مِنْ أَوْلَادِي تُسَمَّى فَاطِمَةَ، فَمَنْ زَارَهَا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ. قَالَ الرَّاوي: وَكَانَ هَذَا الْكَلَامُ مِنْهُ قَبِيلَ أَنْ يُوَلِّدَ الْكَاطِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ؛ خَدَاوَنَدَ حَرَمِي دَارِدَ كَهْ مَكَّةَ اسْتِ، وَ بَرَايَ پِيَا مَبْرَ صَلِيَ اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ هُمْ حَرَمِي اسْتِ وَ آن مَدِينَهُ اسْتِ. وَ حَرَمِ

امیرالمومنین علیه السلام کوفه است. و حرم ما اهل البیت شهر قم است. و بزودی در قم، زنی از فرزندان من به نام فاطمه دفن می شود که هر کس مرقد او را زیارت کند بهشت بر وی واجب می گردد. راوی گوید: امام صادق علیه السلام این سخن را قبل از تولد امام کاظم علیه السلام پدر بزرگوار حضرت فاطمه معصومه علیها السلام بیان کرد» (۱).

۲. مدفن شیعه شیعیان

امام صادق علیه السلام فرمود: «تُقَبَّضُ فِيهَا امْرَأَةٌ مِنْ وُلْدِي اسْمُهَا فَاطِمَةُ بِنْتُ مُوسَى، وَتَدْخُلُ بِشَفَاعَتِهَا شِيعَتِي الْجَنَّةَ بِأَجْمَعِهِمْ؛ در شهر قم زنی از فرزندان من رحلت می کند که نام او فاطمه دختر موسی بن جعفر علیهما السلام است، و تمام شیعیان من (که شایسته شفاعت باشند) با شفاعت این

ص: ۵۸

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۶، ح ۴۱؛ ج ۴۸، ص ۳۱۷.

خانم وارد بهشت می شوند» (۱).

۳. زیارتی پر ارزش!

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ زِيَارَتَهَا تَعْدِلُ الْجَنَّةَ؛ بِي شَكِّ (ثواب) زیارت مرقد حضرت معصومه علیها السلام برابر با بهشت» (۲).

۴. زیارت حضرت معصومه علیها السلام همسنگ زیارت امام رضا علیه السلام

امام رضا علیه السلام فرمودند: «مَنْ زَارَ الْمُعْصُومَةَ بِقُومِ كَمَنْ زَارَنِي رَحِمَهُ اللَّهُ هُرْكَسَ حَضْرَتِ مَعْصُومَةٍ عَلَيْهَا السَّلَامُ رَأَى رَقْمَ زِيَارَتِ كَنْدِ گویا مرا زیارت کرده است» (۳).

ص: ۵۹

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۲۸، ح ۵۹.

۲- بحار الانوار، ج ۴۸، ص ۳۱۷.

۳- ناسخ التواریخ، ج ۳، ص ۶۶؛ ریاحین الشریعه، ج ۵، ص ۳۵.

در روایت دیگری از امام رضا علیه السلام می خوانیم: «أَلَا - فَمَنْ زَارَنِي وَهُوَ عَلَى غُضَلٍ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ؛ آگاه باشید کسی که با غسل زیارت، مرا زیارت کند از گناهانش پاک می شود، همانند روزی که از مادر متولد شده است.» (۱)

۵. مقام والای علمی حضرت معصومه علیها السلام

در عصر امام کاظم علیه السلام جمعی از شیعیان وارد مدینه شدند تا خدمت آن حضرت رسیده و سؤالاتشان را از او بپرسند، اما حضرت در سفر بود. به ناچار سؤالات را تحویل خانواده حضرت دادند تا در فرصتی دیگر پاسخ آن را بگیرند. به هنگام بازگشت به وطن برای خداحافظی به خانه حضرت رفتند. حضرت فاطمه معصومه علیها السلام سؤالات

ص: ۶۰

را به همراه جوابهایش به آنها داد. شادمان به سمت وطن حرکت کردند. اتفاقاً در مسیر بازگشت امام کاظم علیه السلام را ملاقات کرده، و داستان را برای آن حضرت بازگو نمودند. امام نوشته را گرفت و مطالعه کرد. پاسخ های حضرت معصومه علیها السلام همگی صحیح بود. امام سه بار فرمود: «فِتْدَاهَا أَبْوَاهَا؛ پدرش به فدایش باد» با توجه به این که حضرت معصومه علیها السلام در آن زمان سن و سال زیادی نداشت، این مطلب نشانگر عظمت او از نظر علم و معرفت بود». (۱)

۶. زیارتی معادل بهشت

سعد بن سعد می گوید: در مورد زیارت حرم فاطمه دختر امام موسی کاظم علیه السلام از امام رضا علیه السلام سؤال کردم.

ص: ۶۱

۱- حضرت معصومه فاطمه دوم، ص ۱۶۶ .

حضرت فرمود: «مَنْ زَارَهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ کسی که آن حضرت را زیارت کند پاداشش بهشت است»^(۱).

۷. ثواب زیارت حضرت معصومه علیها السلام

نویسنده کتاب کامل زیارت به نقل از پدر و برادر بزرگوارش مطابق روایتی از امام جواد علیه السلام چنین نقل می کند: «مَنْ زَارَ عَمَّتِي بِقُمْ فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ هر کس (مرقد) عمّه ام (حضرت فاطمه معصومه علیها السلام) را در قم زیارت کند، بهشت از آن اوست»^(۲).

۸. شهرهای نمونه

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اخْتَارَ مِنْ جَمِيعِ الْبِلَادِ

ص: ۶۲

۱- کامل زیارات، ص ۳۳۸، باب السادس والمأه، ح ۱؛ بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۲۸، ح ۶۰.

۲- کامل زیارات، ص ۳۳۸، باب السادس والمأه، ح ۲.

كُوفَهَ وَقُمَّ وَتَفْلِسَ؛ خداوند از میان تمام شهرها، کوفه و قم و تفلیس (۱) را برگزیده است.» (۲)

۹. آشیانه آل محمد علیهم السلام

امام کاظم علیه السلام فرمود: «قُمَّ عَشُّ آلِ مُحَمَّدٍ وَمَأْوَى

شِيعَتِهِمْ، وَلَكِنْ سَيُهْلِكُ جَمَاعَهُ مِنْ شَبَابِهِمْ بِمَعْصِيَةِ يَهْ أَبَائِهِمْ وَالْإِسْتِخْفَافِ وَالسُّخْرِيَّةِ بِكِبَرائِهِمْ وَمَشَايِخِهِمْ وَمَعَ ذَلِكَ يَدْفَعُ اللَّهُ عَنْهُمْ شَرَّ الْأَعَادِي وَكُلَّ سُوءٍ؛ قم آشیانه آل محمد وپناهگاه شیعیان آنان است، ولی بزودی عده ای از جوانان آنها به خاطر نافرمانی از پدران و استخفاف و تمسخر بزرگان و مشایخشان مجازات می شوند اما در

ص: ۶۳

۱- تفلیس شهری است در قفقاز کنونی که سابقاً جزء آذربایجان بزرگ محسوب می شده است.

۲- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۳، ح ۲۵.

عين حال خداوند شر دشمنان و هرگونه شر و بدی را از آن شهر دفع می کند» (۱).

۱۰. حجت خدا بر همه دنیا

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ اللَّهَ اِخْتِجَّ بِاَلْكُوفَةِ عَلَى سَائِرِ الْبِلَادِ، وَبِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ اَهْلِهَا عَلَى غَيْرِهِمْ مِنْ اَهْلِ الْبِلَادِ، وَاِخْتِجَّ بِبَلَدِهِ قُمْ عَلَى سَائِرِ الْبِلَادِ وَبِاَهْلِهَا عَلَى جَمِيعِ اَهْلِ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ، وَلَمْ يَدْعِ اللّٰهُ قُمْ وَاَهْلَهُ مُسْتَضْعَفًا بَلْ وَقَفَهُمْ وَاَيَّدَهُمْ ... وَسَيَّيَأْتِي زَمَانٌ تَكُونُ بِلَدُهُ قُمْ وَاَهْلُهَا حُجَّةً عَلَى الْخَلَائِقِ وَذَلِكَ فِي زَمَانٍ غَيْبِهِ قَائِمِنَا عَلَيْهِ السَّلَامُ اِلَى ظُهُورِهِ، وَلَوْلَا ذَلِكَ لَسَاخَتْ الْاَرْضُ بِاَهْلِهَا، وَاَنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَدْفَعُ الْبَلَايَا عَنْ قُمْ وَاَهْلِهَا، وَمَا قَصَدَهُ جَبَّارٌ بِسُوءٍ اِلَّا قَصَمَهُ قَاصِمُ الْجَبَّارِينَ؛ خداوند

ص: ۶۴

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۴، ح ۳۱.

کوفه را بر دیگر شهرها، ومومنین آن را بر مومنان سایر سرزمینها حجت قرار داد. و شهر قم را بر سایر شهرها ومردم آن را بر همه اهالی شرق و غرب عالم، از جن وانس، حجت قرارداد. خداوند شهر قم و مردم آن را مستضعف و ناتوان رها نکرده، بلکه به آنان توفیق داده و آنها را تأیید کرده است. روزگاری خواهد آمد که شهر قم ومردمان آن بر دیگر مردمان حجت باشند. آن روزگار در زمان غیبت قائم ماست تا زمان ظهورش. اگر چنین نبود زمین، اهل خود را در کامش فرو می برد. فرشتگان بلایا را از قم و مردم قم دور می کنند. هیچ ستمگری قصد بدی نسبت به آنان نکند، مگر آن که درهم شکننده ستمگران او را در هم شکند» (۱).

ص: ۶۵

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۳، ح ۲۲.

امام صادق علیه السلام فرمود: «سَتَخْلُو كُوفَهُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَيَأْزُرُ عَنْهَا الْعِلْمُ كَمَا تَأْزُرُ الْحَيَّةُ فِي جُحْرِهَا، ثُمَّ يَظْهَرُ الْعِلْمُ بِبَلَدِهِ يُقَالُ لَهَا قَمٌ، وَتَصِيرُ مَعْدِنًا لِلْعِلْمِ وَالْفَضْلِ، حَتَّى لَا يَبْقَى فِي الْأَرْضِ مُسْتَضْعَفٌ فِي الدِّينِ حَتَّى الْمُخَدَّرَاتِ فِي الْحِجَالِ، وَذَلِكَ عِنْدَ قُرْبِ ظُهُورِ قَائِمِنَا، فَيَجْعَلُ اللَّهُ قَمَ وَأَهْلَهُ قَائِمِينَ مَقَامَ الْحُجَّهِ، وَلَوْلَا ذَلِكَ لَسَاخَتِ الْأَرْضُ بِأَهْلِهَا، وَلَمْ يَبْقَ فِي الْأَرْضِ حُجَّهٌ، فَيَفِيضُ الْعِلْمُ مِنْهُ إِلَى سَائِرِ الْبِلَادِ فِي الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، فَيَتِمُّ حُجَّهُ اللَّهِ عَلَى الْخَلْقِ حَتَّى لَا يَبْقَى أَحَدٌ عَلَى الْأَرْضِ لَمْ يَبْلُغْ إِلَيْهِ الدِّينَ وَالْعِلْمَ، ثُمَّ يَظْهَرُ الْقَائِمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ؛ بَزُودِ كُوفِهِ مِنْ مَومنان تهي خواهد گشت و علم و دانش از آن رخت بر خواهد بست، همانند ماری که در لانه اش پنهان شود. آن گاه علم و دانش در شهری به نام قم آشکار خواهد شد. این شهر معدن

دانش و فضیلت خواهد شد تا آنجا که بر روی کره زمین کسی نمی ماند که در دین ضعیف و ناتوان باشد، حتی زنان پرده نشین؛ و این امر نزدیک ظهور قائم ما رخ خواهد داد. خداوند قم و مردم آن را جانشینان حضرت حجّت قرار می دهد. اگر چنین نبود بی شک زمین اهل خود را می بلعید و در روی زمین حجتی باقی نمی ماند. علم و دانش از این شهر به شهرهای دیگر در شرق و غرب عالم سرازیر می شود و بدین سان حجّت خدا بر بندگانش تمام می شود، تا آنجا که در کره خاکی کسی نمی ماند که دین و دانش به او نرسیده باشد؛ سپس حضرت مهدی علیه السلام ظهور می کند» (۱).

۱۲. کانون شیعیان

عبدالله بن سنان روایت مفصّلی از امام صادق علیه السلام نقل

ص: ۶۷

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۳، ح ۲۳.

کرده، که در بخشی از آن آمده است: «وَهُوَ مَعْدِنُ شِيعَتِنَا؛ قم کانون شیعیان ماست».(۱)

۱۳. به قم پناه ببرید!

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِذَا عَمَّتِ الْبُلْدَانَ الْفِتْنُ فَعَلَيْكُمْ

بِقُمْ وَحَوَالِهَا وَنَوَاحِيهَا فَإِنَّ الْبَلَاءَ مَدْفُوعٌ عَنْهَا؛ هنگامی که فتنه ها همه شهرها را فرا بگیرد به قم و اطراف آن پناه ببرید که بلا از قم دفع شده است».(۲)

۱۴. سلام و برکات خدا بر قم

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِنَّ لَعَلَى قُمْ مَلِكًا رَفْرَفَ عَلَيْهَا بِجَنَاحَيْهِ لَا يُرِيدُهَا جَبَّارٌ بِسُوءٍ إِلَّا آذَابَهُ اللَّهُ كَذَوْبِ الْمِلْحِ

ص: ۶۸

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۲، ح ۲۰.

۲- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۴، ح ۲۶.

فِي الْمَاءِ، ثُمَّ أَشَارَ إِلَى عَيْسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ (١) فَقَالَ: سَلَامُ اللَّهِ

عَلَى أَهْلِ قُمْ. يَسِيْقِي اللَّهُ بِلَادَهُمُ الْعَيْثَ، وَيُنْزِلُ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْبَرَكَاتِ، وَيُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ، هُمْ أَهْلُ رُكُوعٍ وَسُجُودٍ وَقِيَامٍ وَقُعُودٍ، هُمْ الْفُقَهَاءُ الْعُلَمَاءُ الْفُهَمَاءُ، هُمْ أَهْلُ الدَّرَايَةِ وَالرِّوَايَةِ وَحُسْنِ الْعِبَادَةِ؛ بَرَفِرَازِ قَمِ فَرَشْتَهٗ اِي پِيوسْتَهٗ بَالِ وَ پَرِ مِي زَنْد. هِيچِ سْتَمْگَرِي تَصْمِيمِ سُوِيِي دَرِ مَوْرِدِ قَمِ نَمِي گِيْرِدِ مَگَرِ اِيْنِ كِهٖ خَدَاوَنْدِ اُو رَا (بِهٖ وَسِيْلَهٗ اَنْ فَرَشْتَهٗ) نَابُوْدِ مِي كَنْدِ، هِمَانْگُوْنَهٗ كِهٖ نَمَكِ دَرِ اَبِ حَلِ مِي شُوْدِ. حَضْرَتِ سَپَسِ اَزِ عَيْسَى بِنِ عَبْدِاللّٰهِ قَمِي يَادِ كَرْدِ وَ فَرْمُوْدِ: سَلَامِ وَ دَرُوْدِ خَدَا بَرِ اَهْلِ قَمِ. مَحَلِي كِهٖ خَدَاوَنْدِ اَنْ رَا بَا اَبِ بَارَانَ سِيْرَابِ مِي كَنْدِ، وَبَرَكَاتَشِ رَا بَرِ اَهْلِ اَنْ نَاذَلِ

ص: ٦٩

١- عيسى بن عبدالله بن سعد بن مالك اشعري از دانشمندان قميست كه از امام صادق عليه السلام و امام كاظم عليه السلام و امام رضا عليه السلام روايت نقلكرده، و امام صادق عليه السلام در موردش فرمود: «او از ما اهل بيت است، همدر حال حيات و هم پس از مرگ». (جامع الرواه، ج ١، ص ٦٥٢).

می نماید، و گناهان و خطاهای آنان را تبدیل به حسنه می کند. آنان اهل رکوع و سجود و قیام و قعودند. آنها هستند فقها و علما و خردمندان. آنان اهل روایت و درایت و عبادت نیکو هستند» (۱).

۱۵. سالم ترین شهرها

ابوموسی اشعری از حضرت علی علیه السلام پرسید: سالم ترین و بهترین شهرها به هنگام نزول فتنه ها و شعله ور شدن آتش جنگ ها چه شهری است؟ حضرت فرمود: «أَسْلَمَ الْمَوَاضِعَ يَوْمَئِذٍ أَرْضُ الْجَبَلِ، فَإِذَا اضْطَرَبَتْ خُرَاسَانُ وَوَقَعَتِ الْحَرْبُ بَيْنَ أَهْلِ جُرْجَانَ وَطَبْرِسْتَانَ وَخَرِبَتْ سَجِسْتَانُ فَأَسْلَمَ الْمَوَاضِعَ يَوْمَئِذٍ قَصَبُهُ قُمْ، تِلْكَ الْبَلَدَةُ الَّتِي يَخْرُجُ مِنْهَا أَنْصَارُ خَيْرِ النَّاسِ أَبَا وَأُمًّا وَجَدًّا وَجَدَّةً»

ص: ۷۰

وَعَمًا وَعَمَّةً، تِلْكَ الَّتِي تُسَمَّى الزَّهْرَاءُ، بِهَا مَوْضِعُ قَدَمِ جِبْرِئِيلَ، وَهُوَ الْمَوْضِعُ الَّذِي نَبَعَ مِنْهُ الْمَاءُ الَّذِي مَنْ شَرِبَ مِنْهُ أَمِنَ مِنَ الدَّاءِ؛ سالم ترین مکان ها در آن روز سرزمین کوهستان (ایران) است. هنگامی که خراسان مضطرب و ناامن شود و جنگی میان اهالی گرگان و مازندران رخ دهد و سیستان خراب شود، سالم ترین شهرها در آن زمان قم است. شهری که یاران بهترین انسان از نظر پدر

و مادر وجد و جده و عمو و عمه از آن خروج می کنند. شهری که به نام زهرا نامیده می شود، شهری که در آن محلّ قدم جبرئیل یافت می شود و از آن قدمگاه چشمه ای جوشیده که هر کس از آن بنوشد از درد در امان خواهد بود»^(۱).

ص: ۷۱

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۷، ح ۴۷.

امام صادق علیه السلام فرمودند: «تُرْبُهُ قُمْ مُقَدَّسَةٌ وَأَهْلُهَا مِنَّا وَنَحْنُ مِنْهُمْ، لَا يُرِيدُهُمْ جَبَّارٌ بِسُوءٍ إِلَّا عَجَلَتْ عُقُوبَتُهُ مَا لَمْ يَخُونُوا إِخْوَانَهُمْ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ سَيَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ جَبَابِرَةً سُوءًا! أَمَا إِنَّهُمْ أَنْصَارُ قَائِمِنَا وَدُعَاةُ حَقِّنَا. ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ وَقَالَ: اللَّهُمَّ أَعْصِمِ لَهُمْ مِنْ كُلِّ فِتْنَةٍ وَنَجِّهِمْ مِنْ كُلِّ هَلَكَةٍ؛ خَاكِ قُمْ مُقَدَّسَةٌ، وَمَرْدَمِ قُمْ مِنْ مَاءٍ، وَمَا مِنْهَا أَنْهَا هَسْتِمِ. هَرِ ظَالِمِ سَتْمَكِرِي نَسَبَتِ بِهَ قُمْ نَظَرِ سَوِيٍّ دَاشْتَهَ بَاشِدِ خَدَاوَنِدِ دَرِ مَجَازَاتِشِ تَعَجِيلِ مِي كَنْدِ. اَيْنِ وَيژْگِي هَا بَرَايِ اَهْلِ قُمْ تَا زَمَانِي اِسْتِ كِهَ نَسَبَتِ بِهَ يَكْدِيگَرِ خِيَانَتِ نَكَنْدِ. اِگَرِ چنين كَنْدِ خَدَاوَنِدِ حَاكِمَانِ سَتْمَكِرِي رَا بَرِ اَنهَا مَسْلَطَ مِي كَنْدِ. آگَاهَ بَاشِيدِ كِهَ يَارَانِ حَضْرَتِ مَهْدِي عَلِيهِ السَّلَامِ وَدَعْوَتِ كَنْدِگَانِ بِهَ حَقِّ مَاءِ، قَمِي هَا هَسْتَنْدِ. سِپَسِ حَضْرَتِ سَرِ بِهَ آسْمَانِ بَلَنْدِ كَرْدِ وَ اَيْنِ گُونَهَ دَرِ حَقِّ اَهْلِ قُمْ دَعَا كَرْدِ:

خدایا! آنها را از هرفتنه ای حفظ کن و از هر هلاکت و نابودی مصون بدار».(۱)

۱۷. صورت قم

حضرت رسول صلی الله علیه و آله فرمودند: «زمانی که به معراج رفتیم در آسمان چهارم بنایی را مشاهده کردم که گنبد آن از لولو ساخته شده بود و دارای چهار ستون و چهار در بود، که گویا از استبرق سبز ساخته شده بود. به جبرئیل گفتم: این بنای با عظمت که همانند آن را در آسمان چهارم ندیدم چیست؟ گفت: حَبِیبِی مُحَمَّدُ، هَذِهِ صُورَةُ مَدِیْنَةِ یُقَالُ لَهَا قَمٌ یَجْتَمِعُ فِیْهَا عِبَادُ اللَّهِ الْمُؤْمِنُونَ یَنْتَظِرُونَ مُحَمَّدًا وَشَفَاعَتَهُ لِلْقِیَامَةِ وَالْحِسَابِ، یَجْرَى عَلَیْهِمُ الْعَمُّ وَالْهَمُّ وَالْأَخْزَانُ وَالْمَكَارَةُ؛ این صورت یکی از شهرهای روی زمین به نام قم است.

ص: ۷۳

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۸، ح ۴۹.

مومنانی در این شهر جمع می شوند که در انتظار محمد، و شفاعت وی در روز قیامت و به هنگام حساب و کتاب هستند، در حالی که در راه اهداف فوق، هم و غم و حزن و اندوه بر آنان جاری می گردد» (۱).

۱۸. پناهگاه فاطمیون

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِذَا أَصَابَتْكُمْ بَلِيَّةٌ وَعَنَاءٌ فَعَلَيْكُمْ بِقُمْ. فَإِنَّهُ مَأْوَى الْفَاطِمِيِّينَ، وَمُسْتَرَاخُ الْمُؤْمِنِينَ. وَسَيَأْتِي زَمَانٌ يَنْفِرُ أَوْلِيَانُنَا وَمُحِبُّونَا عَنَّا وَيَبْعِدُونَ مِنَّا، وَذَلِكَ مَصْلِحَةٌ لَهُمْ لِكَيْلَا يُعْرَفُوا بِوَلَايَتِنَا، وَيَحْقِنُوا بِذَلِكَ دِمَائَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ. وَمَا أَرَادَ أَحَدٌ بِقُمْ وَأَهْلِيهِ سُوءًا إِلَّا أَذَلَّهُ اللَّهُ وَأَبْعَدَهُ مِنْ رَحْمَتِهِ؛ هِرْ زَمَانِ بِلَاهَا وَنِغْرَانِي هَاي شَمَا رَا فِرَاكَرْفَتْ بِي قُمْ پِنَاهِ بَرِيدِ. زِيْرَا قُمْ پِنَاهِ گَاهِ فَاطْمِيْنِ وَ مَحَلِّ»

ص: ۷۴

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۰۷، ح ۷.

راحتی مومنان است. و زمانی خواهد آمد که اولیاء و دوستان ما از ما دور می شوند و از شهرهای ما کوچ می کنند، و این کار به مصلحت آنان است، برای این که به ولایت ما شناخته نشوند، و جان و مال خود را حفظ کنند و هر کس به قم و اهل قم نظر بدی کند خداوند او را ذلیل کرده و از رحمتش دور می سازد».^(۱)

۱۹. پناهگاه شیعیان

امام رضا علیه السلام فرمود: «إِذَا عَمَّتِ الْبُلْدَانَ الْفِتْنُ وَالْبَلَايَا فَعَلَيْكُمْ بِقَمٍّ وَحَوَالِيهَا وَنَوَاحِيهَا، فَإِنَّ الْبَلَايَا مَدْفُوعَةٌ عَنْهَا؛ هنگامی که فتنه ها و بلاها شهرهای مختلف را فراگرفت، به قم و اطراف آن پناه ببرید که بلاها از آن منطقه دفع شده است».^(۲)

ص: ۷۵

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۴، ح ۳۲.

۲- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۲۸، ح ۶۱؛ ص ۲۱۷، ح ۴۴.

انس بن مالک می گوید: روزی خدمت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بودیم که علی بن ابی طالب علیه السلام وارد شد. حضرت رسول صلی الله علیه و آله خطاب به علی علیه السلام فرمود: به نزد من بیا، سپس با وی معانقه کرد و پیشانی اش را بوسید و در مورد عرضه ولایت آن حضرت به آسمان های هفتگانه و شهرهای مکه و مدینه و کوفه و پاداشی که در برابر پذیرش ولایت علی علیه السلام به آنها داده شده مطالبی بیان کرد و در پایان روایت فرمود: «ثُمَّ سَبَقَ إِلَيْهَا قَوْمٌ فَزَيَّنَهَا بِالْعَرَبِ وَفَتَحَ إِلَيْهِ بَاباً مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ؛ سپس قم ولایت آن حضرت را پذیرفت و خداوند آن را به گروهی از اعراب صالح و شیعیان خالص زینت بخشید، و دری از درهای بهشت را به سوی قم باز کرد».^(۱)

ص: ۷۶

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۲، ح ۲۱.

۲۱. مأمن شیعیان

جماعتی از امام صادق علیه السلام نقل کرده اند که: «إِذَا عَمَّتِ الْبَلَايَا فَلَا مَأْمُنَ فِي كُوفَةٍ وَنَوَاحِيهَا مِنَ السَّوَادِ وَقَمٍّ مِنَ الْجَبَلِ وَنَعْمَ الْمَوْضِعُ قُمَّ لِلْخَائِفِ الطَّائِفِ؛ هُنْكَامِي كِه بَلَا- فِرَاكِير شُود اَمْنِيْت دَر كُوفِه وَ اَطْرَافِ اَن دَر عِرَاق، وَ قَم دَر مَنْطِقَه جَبَل (ايران) خَوَاهِد بُوَد وَ قَم مَحَل خُوبِي بَرَايِ اَفْرَادِ خَائِفِ وَ سِرْگَرْدَانِ اسْت.» (۱)

۲۲. هجرت به قم

امام صادق علیه السلام فرمود: «إِذَا فَقَدَ الْأَمْنُ مِنَ الْعِبَادِ، وَرَكِبَ النَّاسُ عَلَى الْخَيُْولِ، وَاعْتَرَلُوا النِّسَاءَ وَالطَّيْبَ، فَالْهَرْبُ الْهَرْبُ عَن جَوَارِهِمْ، فَقُلْتُ جُعِلْتُ فِدَاكَ: إِلَى أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى الْكُوفَةِ وَنَوَاحِيهَا، أَوْ إِلَى قُمَّ وَحَوَالِيهَا فَإِنَّ الْبَلَاءَ

ص: ۷۷

مَيَدْفُوعٌ عَنْهُمَا؛ هنگامی که امتیّت از میان مردم رخت بریست، و مردم سوار بر مرکب های جنگی شده، و از همسران خویش و بوی خوش فاصله گرفتند، از آنها فرار کنید. راوی می گوید عرض کردم: فدایت کردم به کجا فرار کنیم؟ فرمود: به سمت کوفه وحوالی آن، یا قم و نواحی آن، زیرا بلا از این دو شهر دفع شده است».(۱)

۲۳. مرکز شیعیان و موالیان ائمه اطهار علیهم السلام

سلیمان بن صالح می گوید: روزی خدمت امام صادق علیه السلام بودم، که از فتنه های بنی عباس و مشکلاتی که از سوی آنها دامنگیر مردم شده بود سخن به میان آمد، عرض کردم: فدایت کردم، در چنین زمانی مردم به کجا پناه ببرند؟ فرمود: «إِلَى الْكُوفَةِ وَحَوَالِيهَا وَالْقَمِّ وَنَوَاحِيهَا،

ص: ۷۸

ثُمَّ قَالَ: فِي قُمْ شِيعَتُنَا وَمَوَالِينَا؛ بِه كُوفَه وَ حِوَالِي آن وَ قُم وَ اطْرَاف آن پناه بیریید. سپس فرمود: شیعیان و موالیان ما در قم هستند» (۱) (گرچه این روایت مربوط به زمان

بنی عباس است، ولی اجمالاً دلالت دارد که قم جایگاه امنی برای شیعیان خواهد بود).

۲۴. چرا قم به این اسم نامیده شد؟

پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود: «هنگامی که به معراج رفتم جبرئیل مرا بر شانه راستش حمل می کرد. نگاهم به سرزمینی افتاد که کوههای آن به رنگ قرمز و از زعفران خوش رنگ تر و از مشک خوشبو تر بود. پیرمردی را دیدم که با کلاه بزرگ و بلندی که بر سر داشت در آنجا نشسته بود. پرسیدم: اینجا کجاست؟ گفت: سرزمین شیعیان تو و شیعیان جانشین

ص: ۷۹

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۵، ح ۳۵.

ووصیت علی بن ابی طالب : است. گفتم: این پیرمرد کلاه به سر کیست؟ گفت: او ابلیس است. گفتم: اینجا چه می کند؟ گفت: می خواهد مردم این سرزمین را از ولایت امیرالمومنین علیه السلام منحرف و به سوی فسق و فجور دعوت کند. گفتم: در آن سرزمین فرود آئیم. جبرئیل مرا با سرعت فوق العاده زیاد در آنجا فرود آورد. خطاب به ابلیس گفتم: قُمْ يَا مَلْعُونُ! فَشَارِكْ أَعْدَائَهُمْ فِي أَمْوَالِهِمْ وَأَوْلَادِهِمْ وَنِسَائِهِمْ، فَإِنَّ شِيعَتِي وَشِيعَةَ عَلِيٍّ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ، فَسَيَمِيتُ قَوْمٌ؛ ای دورمانده از رحمت خدا برخیز (و از این سرزمین دور شو) و با دشمنان اهالی این سرزمین در اموال و اولاد و همسرانشان شریک شو؛ زیرا راه نفوذی برای تو بر شیعیان من و شیعیان علی بن ابی طالب وجود ندارد. به همین مناسبت آن سرزمین قم نامیده شد.» (۱)

ص: ۸۰

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۰۷، ح ۶؛ این مطلب در همین کتاب، ص ۲۱۸، ح ۴۸ به طور مفصّل و ص ۲۱۷، ح ۴۲ به طور مختصر نیز آمده است.

۲۵. فلسفه نامگذاری قم

امام دهم حضرت هادی علیه السلام فرمود: «إِنَّمَا سُمِّيَ قُمْ بِه لِأَنَّهُ لَمَّا وَصَلَتِ السَّفِينَةُ إِلَيْهِ فِي طُوفَانِ نُوحٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَامَتْ وَهُوَ قِطْعَةً مِنْ بَيْتِ الْمُقَدَّسِ؛ عَلَّتْ أَنْ كَمَ قَمِ رَا قَمِ نَامِدِنْدِ اَيْنِ بُوْد كِه دَر دَاِسْتَانِ طُوْفَانِ نُوحِ هِنْكَامِي كِه كِشْتِي نُوحِ بِه سِرْزَمِينِ قَمِ رَسِيدِ، دَر آنْجَا ايسْتَادِ (و تَوْقْفِي كَرْد). و اَيْنِ سِرْزَمِينِ (دَر حَكْمِ) قِطْعَه اِي اَز بَيْتِ الْمُقَدَّسِ اسْت.» (۱).

۲۶. وجه تسمیه قم

امام صادق علیه السلام خطاب به عفان بصری فرمود: «آیا می دانی چرا قم را قم نامیده اند؟ گفت: خدا و رسولش و شما بهتر می دانید. فرمود: إِنَّمَا سُمِّيَ قُمْ لِأَنَّ أَهْلَهُ

ص: ۸۱

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۳، ح ۲۴.

يَجْتَمِعُونَ مَعَ قَائِمِ آلِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ، وَيَقُومُونَ مَعَهُ وَيَسْتَتِقِيمُونَ عَلَيْهِ وَيَنْصُرُونَهُ؛ از آن جهت قم را قم نامیده اند که مردم آن بر گرد قائم آل محمد صلوات الله عليه اجتماع نموده، و همراه او قیام می کنند، و در راه او پایداری می ورزند، و به یاریش بر می خیزند» (۱).

۲۷. محل رحمت الهی

امام امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: «صَلَاةُ اللَّهِ عَلَى أَهْلِ قُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى أَهْلِ قُمْ، سَيَقِي اللَّهُ بِأَرْضِهِمُ الْغَيْثَ؛ درود خداوند بر اهل قم، رحمت خداوند بر آنان، خداوندا! شهرهای آنها را با آب باران سیراب گردان» (۲).

ص: ۸۲

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۶، ح ۳۸.

۲- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۲۸، ح ۶۳.

۲۸. بهترین شیعیان

بیاع سابری می گوید: روزی خدمت امام رضا علیه السلام نشسته بودم که سخن از قم و قمی ها و علاقه آنها به حضرت مهدی علیه السلام به میان آمد. حضرت از خداوند برای آنها طلب رحمت کرد و برایشان دعا نمود. سپس فرمود: «إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ وَوَاحِدٌ مِنْهَا لِأَهْلِ قُمْ، وَهُمْ خِيَارُ شِيعَتِنَا مِنْ بَيْنِ سَائِرِ الْبِلَادِ، حَمَّرَ اللَّهُ تَعَالَى وِلَايَتِنَا فِي طِينَتِهِمْ؛ يَكِي از درهای هشت گانه بهشت اختصاص به قمی ها دارد، آنها بهترین شیعیان ما از میان همه بلاد هستند. خداوند ولایت ما را با طینت آنها آمیخته است.» (۱)

۲۹. مشمولان غفران الهی

عبدالعظیم حسنی می گوید: «از امام حسن

ص: ۸۳

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۶، ح ۳۹.

عسکری علیه السلام شنیدم که فرمود: «أَهْلُ قُمْ وَأَهْلُ آبِهِ (۱) مَغْفُورٌ

لَهُمْ لِزِيَارَتِهِمْ لِجَدِّي عَلِيِّ بْنِ مُوسَى الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامِ بِطُوسٍ؛ مردم قم و مردم آبه مورد غفران و بخشش الهی قرار گرفته اند؛ زیرا توفیق زیارت قبر جدّم علی بن موسی الرضا علیه السلام را در طوس یافته اند». (۲)

۳۰. مرکز انقلاب

امام کاظم علیه السلام فرمود: «رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ قُمْ يَدْعُو النَّاسَ إِلَى الْحَقِّ، يَجْتَمِعُ مَعَهُ قَوْمٌ كَزُبْرِ الْحَدِيدِ، لَا تَزِلُّهُمْ الرِّيحُ الْعَوَاصِفِ، لَا يَمْلُونَ مِنَ الْحَرْبِ وَلَا يَجْبُونَ، وَعَلَى اللَّهِ يَتَوَكَّلُونَ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ؛ مردی از قم مردم را به حق فرا می خواند، بر گرد او مردمانی جمع می شوند که همچون

ص: ۸۴

۱- «آبه» یا «آوه» روستایی است در اطراف جعفرآباد که در میان قموساوه قرار دارد، و به نظر می رسد مردم صالح و شجاعی داشته است.

۲- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۳۱، ح ۶۳.

قطعات آهن استوارند، طوفانها آنها را به لرزه نمی اندازد و از جنگ خسته نمی شوند و ترسی از خود نشان نمی دهند، بر خدا توکل دارند و عاقبت از آن پرهیزکاران است» (۱).

۳۱. فضیلت دیگری برای اهل قم

یکی از راویان حدیث می گوید: خدمت امام صادق علیه السلام نشستیم بودم که این آیه شریفه قرائت شد: (فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهِمَا بَعَثْنَا عَلَيْهِمْ عَبَادَ لَنَا أُولَىٰ بِأَسْ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا) (۲) سؤال کردم این افراد چه کسانی هستند؟ امام سه مرتبه فرمود: به خدا قسم آنها

ص: ۸۵

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۶، ح ۳۷.

۲- سوره اسراء، آیه ۵. ترجمه: «هنگامی که نخستین وعده فرامی رسد، گروهی از بندگان پیکارجوی خود را بر ضد شما بر می انگیزم (تا شما را سخت درهم کوبند، حتی برای به دست آوردن مجرمان) خانه ها را جستجو می کنند، و این وعده ای است قطعی».

۳۲. حافظان دین

از ائمه اهل بیت علیهم السلام روایت شده که: «لَوْلَا الْقَمِيُونَ لَضَاعَ الدِّينُ؛ اگر قمی ها نبودند دین ضایع می شد». (۲).

۳۳. انصار امامان علیهم السلام

امام صادق علیه السلام فرمود: «أَهْلُ خُرَاسَانَ أَغْلَامُنَا، وَأَهْلُ قُمَّ أَنْصَارُنَا؛ مردم خراسان اعلام و نشانه های ما، و اهالی قم یاوران ما هستند». (۳).

ص: ۸۶

-
- ۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۶، ح ۴۰.
 - ۲- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۷، ح ۴۳.
 - ۳- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۴، ح ۳۰.

۳۴. خوشا به حال قمی ها!

امام هشتم علیه السلام فرمود: «إِنَّ لِلْجَنَّةِ ثَمَانِيَةَ أَبْوَابٍ وَلَا أَهْلَ قُمْ وَوَاحِدٌ مِنْهَا فَطُوبَى لَهُمْ، فَطُوبَى لَهُمْ، ثُمَّ طُوبَى لَهُمْ؛ بهشت هشت در دارد که یکی از آنها اختصاص به قمی هادارد. خوشابه حال آنها، خوشا به حال آنها، خوشا به حال آنها» (۱).

۳۵. غفران الهی برای اهل قم

امام صادق علیه السلام فرمود: «أَهْلُ قُمْ مَغْفُورٌ لَهُمْ؛ غفران الهی برای اهل قم است» (۲).

۳۶. خاستگاه شیعیان حقیقی

اباصلت می گوید: «خدمت امام رضا علیه السلام بودم، عده ای

ص: ۸۷

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۵، ح ۳۳.

۲- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۸، ح ۴۸.

از مردم قم خدمت حضرت رسیده، و بر آن حضرت سلام کردند. حضرت جواب سلامشان را داد و آنها را گرمی داشت، سپس به آنها فرمود: **مَرْحَبًا بِكُمْ وَأَهْلًا! فَأَنْتُمْ شِيعَتُنَا حَقًّا؛** آفرین و درود بر شما! شما قمی ها شیعیان حقیقی ما هستید». (۱)

۳۷. مردم نجیب

حماد الناب می گوید: من و گروهی دیگر خدمت امام صادق علیه السلام بودیم که عمران بن عبدالله قمی وارد شد. امام با رویی باز از وی استقبال نمود و از حال وی پرسید و به او نیکی کرد. هنگامی که رفت از حضرتش پرسیدم: این شخص، که اینگونه با او رفتار خوب داشتید و احترامش کردید، که بود؟ امام فرمود: «مِنْ أَهْلِ بَيْتِ النَّجْبَاءِ - یعنی

ص: ۸۸

۱- بحارالانوار، ج ۶۰، ص ۲۳۱، ح ۶۲.

اهل قم - ما ارادهم جبار من الجباريه ايا قصيه الله!؛ وی از مردم نجیب قم بود. مردمی که هرگاه ظالمین قصد سویی نسبت به آنها داشته باشند خداوند آنها را در هم می شکند» (۱).

۳۸. عمران بن عبدالله قمی

ابان بن عثمان می گوید: عمران بن عبدالله قمی وارد بر امام صادق علیه السلام شد. حضرت خطاب به او فرمود: «کَیْفَ اَنْتَ؟ وَکَیْفَ وُلْدُکَ؟ وَکَیْفَ اَهْلُکَ؟ وَکَیْفَ بَنُو عَمِّکَ؟ وَکَیْفَ اَهْلُ بَیْتِکَ؟ ثُمَّ حَیْدَتُهُ مَلِیْنَا. فَلَمَّا خَرَجَ قِیلَ لِابِی عَبْدِاللهِ عَلَیْهِ السَّلَامُ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: نَجِیْبُ قَوْمِ النَّجْبَاءِ، مَا نَصَبَ لَهُمْ جَبَّارٌ اِلَّا قَصَّیْمَهُ اللهُ؛ حالت چطور است؟ فرزندان چطورند؟ عموزاد گانت چطورند؟ اهل بیت تو چگونه اند؟ سپس برای مدتی طولانی با او سخن گفت. هنگامی که

ص: ۸۹

عمران از خدمت امام مرخص شد، کسی پرسید: این آقا (که اینقدر مورد احترام شما قرار گرفت) چه کسی بود؟ فرمود: فرد نجیبی از قوم نجباء (مردم قم) بود. مردمی که هرگاه ستمگری قصد بدی نسبت به آنها کند، خداوند او را درهم می شکند» (۱).

۳۹. مقام رفیع زکریا بن آدم رحمه الله

زکریا بن آدم قمی به امام رضا علیه السلام عرض کرد: ای مولا و سرورم! می خواهم از قم هجرت کنم، زیرا آدمهای سفیه و نادان در آنجا زیاد شده اند! امام فرمود: «لَا تَفْعَلْ فَإِنَّ الْبَلَاءَ يُدْفَعُ بِكَ عَنْ قَوْمٍ كَمَا يُدْفَعُ الْبَلَاءُ عَنْ أَهْلِ بَغْدَادَ بِأَيِّ الْحَسَنِ الْكَاطِمِ؛ این کار را مکن؛ زیرا بلاها به خاطر

ص: ۹۰

تو از قم دفع می شود، همانگونه که از اهل بغداد به خاطر وجود (پدرم) امام کاظم علیه السلام دفع می گردد» (۱).

۴۰. ثواب نماز در مسجد مقدس جمکران

مرحوم حاج میرزا حسین نوری در کتاب نجم الثاقب داستان بنای مسجد مقدس جمکران را نقل کرده است. در همان حکایت که در بیداری واقع شده، نه در خواب، به نقل از امام زمان علیه السلام خطاب به حسن مثله جمکرانی آمده است: به مردم بگو به این مکان رغبت نشان دهند و آن را مغتنم بشمارند و در آنجا چهار رکعت نماز بگذارند. پس از بیان چگونگی چهار رکعت نماز فرمودند: «فَمَنْ صَلَّى لَاهُمَا فَكَأَنَّمَا صَلَّى فِي الْبَيْتِ الْعَتِيقِ؛ هر کس این دو نماز را انجام دهد، گویا در کعبه نماز خوانده است» (۲).

ص: ۹۱

۱- بحار الانوار، ج ۶۰، ص ۲۱۷، ح ۴۵.

۲- مفاتیح نوین، ص ۱۰۶۲؛ النجم الثاقب، ص ۳۸۳-۳۸۸.

فصل دوم: چهل سؤال مورد ابتلای مسافران

اشاره

مطابق با فتاویٰ حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مدظله)

ص: ۹۳

سؤال ۱. نیت نماز مسافر چگونه است؟

جواب: نیت خاصی ندارد؛ همین که نماز چهار رکعتی را دو رکعت بخواند؛ نماز مسافر محسوب می شود، حتی اگر نیت نماز تمام کند و قبل از پایان دو رکعت یادش بیاید و نیت را برگرداند کافی است.

سؤال ۲. اگر شخصی مثلاً ساعت هشت صبح به قم آید و قرار باشد ساعت سه بعد از ظهر به تهران باز گردد، نماز ظهر و عصر را در قم شکسته بجا آورد، یا صبر کند در تهران بطور کامل بخواند؟

جواب: اگر در سفر بخواند شکسته است و اگر در منزل بخواند تمام است، و نماز اول وقت مقدم است.

سؤال ۳. آیا در سفر می توان نماز استیجاری یا نماز

قضای پدر و مادر مرحوم یا دیگر در گذشتگان را بجا آورد؟ در صورت جواز، شکسته است یا کامل؟

جواب: اشکالی ندارد، و نماز را به همان صورتی که قضا شده باید بجا آورد، یعنی اگر در وطن از آنها قضا شده در سفر باید کامل بجا آورید.

سؤال ۴. پس از اذان ظهر از وطن حرکت کردم و با این که می توانستم نماز ظهر و عصر را در وطن بخوانم آن را به شهر مقصد موکول کردم و قبل از غروب آفتاب به مقصد رسیدم ولی فراموش کردم نماز را بخوانم، اکنون قضای آن را شکسته بجا آورم یا تمام؟ در عکس فرض مسأله حکم چیست؟

جواب: قضای آن در صورت اول شکسته و در صورت دوم تمام است.

سؤال ۵. آیا مسافر می تواند نوافل نمازهای یومیّه را

ص: ۹۶

بجا آورد؟

جواب: می تواند نوافل نمازهای صبح و مغرب و نافله شب را بجا آورد.

سؤال ۶. مسافری در سفر نمازهای چهار رکعتی را تمام و روزه گرفته است، بعد فهمیده که در سفر باید نمازها را شکسته و روزه را ترک کند. آیا قضای نمازها و روزه های مذکور لازم است؟

جواب: اگر حکم سفر را به هیچ وجه نشنیده است قضا ندارد، ولی اگر شنیده و فراموش کرده احتیاط آن است که قضا کند.

سؤال ۷. فلسفه شکسته شدن نماز مسافر چیست؟

جواب: علیرغم تسهیلات زیادی که در مسافرتها ایجاد شده، حتی در عصر و زمان ما سفر برای غالب مردم مشکلات روحی و جسمی مخصوص خود را

ص: ۹۷

دارد، بدین جهت به ما دستور داده اند که نمازهای چهار رکعتی را در سفر (البته با شرایطی که در رساله ها آمده) شکسته بخوانیم و ما باید تابع دستورات دین باشیم و احکام ناظر بر مشکلات غالب مردم است.

سؤال ۸. علاقه زیادی جهت تشرّف به قم و زیارت مکان های مقدّس آن، و دیدار با علمای دین دارم؛ ولی پدر و مادرم اجازه نمی دهند که بدون آنها سفر کنم، آیا جلب رضایت آنها برای چنین سفرهایی لازم است؟ و در صورت لزوم و عدم جلب رضایتشان، نمازهایم شکسته است یا تمام؟

جواب: اگر آنها ناراحت می شوند سفر شما جایز نیست و نمازتان تمام است، و اگر فقط امر و نهی می کنند اما ناراحت نمی شوند اشکال ندارد.

ص: ۹۸

سؤال ۹. اینجانب هفته ای دو روز به محلّ تحصیل، که بیش از مسافت شرعی است، رفت و آمد دارم که طبق فتوای شما نمازم شکسته است. اما اخیراً نذر کرده ام که چهل هفته شبهای چهارشنبه به مسجد جمکران مشرف شده، و اعمالش را بجا آورم. در طول این چهل هفته، که هفته ای سه روز در سفر خواهم بود، نماز و روزه ام را در سفر تحصیلی و زیارتی چگونه بجا آورم؟

جواب: در تمام این سفرها نماز و روزه شما تمام است.

سؤال ۱۰. با توجه به این که جنابعالی کسی که هفته ای یک روز به مسافت شرعی سفر می کند را کثیرالسفر نمی دانید و من هر هفته به زیارت حضرت معصومه علیها السلام و مسجد مقدّس جمکران مشرف می شدم، آیا می توانم در این مسأله به فتوای مراجع بزرگوارای که فتوی به کامل

ص: ۹۹

بودن نماز می دهند رجوع کنم؟

جواب: با توجه به این که ما در این مسأله فتوی داریم رجوع به غیر اشکال دارد.

(ب) نماز جماعت

سؤال ۱۱. با توجه به این که یکی از شرایط امام جماعت عدالت است، و ما مسافران شناختی از امامان جماعت اماکن متبرکه نداریم، اقتدای به آنها چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که عدّه ای از مومنین ظاهرالصّیّاح به وی اقتدا کرده باشند، یا در مساجد مهم شهر که - بدون تحقیق با کسی نماز نمی خوانند - بوده باشد می توان به او اقتدا کرد و فضیلت نماز جماعت را درک نمود.

سؤال ۱۲. اقامه نماز فرادی به هنگام نماز جماعت چه

ص: ۱۰۰

حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که هتک نماز جماعت یا توهین به امام جماعت محسوب شود جایز نیست؛ در غیر این صورت اشکالی ندارد.

سؤال ۱۳. با توجه به شکسته بودن نماز زائران مسافر، چنانچه چند صف نماز جماعت همه زائر باشند و در نماز ظهر و عصر و عشا در رکعت دوم سلام دهند سپس بلافاصله برخواسته و دو رکعت نماز قضای صبح نیت کنند، آیا اتصال صفهای بعدی برقرار می شود؟

جواب: اتصال برقرار نمی شود، ولی نمازهای آنها خودبه خود فرادی می شود و صحیح است.

سؤال ۱۴. با توجه به این که شرکت در نماز جمعه بر مسافران لازم نیست، آیا می توانند در اول وقت، نماز هر را به جماعت یا فرادی بخوانند، تا فضیلت نماز جماعت و اول

ص: ۱۰۱

وقت را درک کنند؟

جواب: اشکالی ندارد؛ ولی تظاهر به جماعت در حضور مردم نکنند.

ج) امام زمان (عج)

سؤال ۱۵. آیا امام زمان علیه السلام همسر و فرزندان دارد؟

جواب: مطابق آنچه از بعضی روایات و زیارتنامه های مربوط به آن حضرت استفاده می شود، ایشان همسر و فرزندان دارند؛ اما جزئیات آن بر ما روشن نیست.

سؤال ۱۶. نظر شما در مورد جزیره خضرا چیست؟

جواب: داستان جزیره خضرا به طور دقیق بر هیچ کس روشن نیست؛ ولی امام عصر علیه السلام و یارانش حتماً در محلی سکونت دارند.

ص: ۱۰۲

سؤال ۱۷. آیا دیدار با امام زمان علیه السلام ممکن است؟

جواب: دیدار با آن حضرت امکان پذیر است، اما غالب کسانی که چنین توفیقی پیدا می کنند آن را برای دیگران نقل نمی کنند.

(د) جمکران

مسجد مقدّس جمکران که در نزدیکی شهر مقدّس قم واقع شده، به امر امام زمان علیه السلام بنا گردیده و دارای آثار و برکات فراوانی است.

مرحوم حاج میرزا «حسین نوری» در کتاب «نجم الثاقب» داستان بنای آن را نقل کرده است و در همان حکایت که در بیداری واقع شده نه در خواب، به نقل از امام زمان علیه السلام خطاب به حسن مُثله جمکرانی آمده است: به مردم بگو به این مکان رغبت نشان دهند و آن را مغتنم

ص: ۱۰۳

بشمارند و در آن جا چهار رکعت نماز بگذارند :

۱- دو رکعت نماز تحیت مسجد که در هر رکعتی یک مرتبه «حمد» و هفت مرتبه سوره «قل هو الله احد» بخوانند و هفت بار ذکر رکوع و در هر سجده هفت بار نیز ذکر سجود را بگویند (در رکوع هفت بار بگویند سبحان ربی العظیم و بحمده و در سجده هفت بار بگویند سبحان ربی الاعلی و بحمده).

۲- دو رکعت نماز امام زمان علیه السلام بخواند به این نحو که، در رکعت اول سوره «حمد» را آغاز کند و چون به جمله «ایاک نعبد وایاک نستعین» رسید، صد مرتبه آن را تکرار نماید و سپس بقیه حمد را تا آخر بخواند (آنگاه یک مرتبه سوره «قل هو الله احد» را بخواند) و ذکر رکوع و سجود را هفت مرتبه بگوید و رکعت دوم را نیز به همین صورت انجام دهد. پس از نماز یک بار بگوید: لا إله إلا الله

ص: ۱۰۴

وسپس تسییح حضرت زهرا علیها السلام را بگوید؛ آنگاه سر به سجده بگذارد و صد بار صلوات بفرستد.

امام زمان علیه السلام فرمود: «فَمَنْ صَلَّى مَعَهُمَا فَكَأَنَّمَا صَلَّى فِي الْبَيْتِ الْعَتِيقِ؛ هر کس این دو نماز را (به این نحو) انجام دهد گویا در کعبه نماز خوانده است» (۱).

سؤال ۱۸. اگر در تعداد ذکرهایی که در نماز تحیت و نماز آقا امام زمان علیه السلام باید به مقدار خاصی تکرار شود، شک کنیم، بنا را بر بیشتر بگذاریم یا کمتر؟

جواب: بنا را بر کمتر بگذارید.

سؤال ۱۹. آیا در نماز تحیت و نماز آقا امام زمان علیه السلام حتماً باید سوره توحید خوانده شود، یا از سوره های دیگر هم می توان استفاده کرد؟ در مورد ذکر رکوع و سجده نیز

ص: ۱۰۵

۱- این داستان به طور مشروح در «نجم الثاقب» ص ۳۸۳ - ۳۸۸ آمده است.

«سبحان ربی العظیم وبحمده» و «سبحان ربی الاعلیٰ وبحمده» خصوصیت دارد، یا می توان ۲۱ بار «سبحان الله» گفت؟

جواب: تغییر آن مانعی ندارد؛ ولی بهتر آن است که به همان صورت باشد.

سؤال ۲۰. اقامه نماز امام زمان علیه السلام به هنگام نماز جماعت چه حکمی دارد؟

جواب: اشکالی ندارد، ولی بهتر این است که آن را رها کند و به جماعت پیوندد.

سؤال ۲۱. چنانچه به هنگام خواندن نماز تحیت یا نماز آقا امام زمان علیه السلام نماز جماعت برپا شود، آیا برای درک فضیلت نماز جماعت می توان این نمازهای مستحبی را رها کرد، یا از مستحبات آن صرفنظر نمود؟

جواب: مانعی ندارد.

ص: ۱۰۶

سؤال ۲۲. زنانی که عذر شرعی دارند و برای زیارت به قم سفر کرده اند، آیا می توانند وارد حرم حضرت معصومه علیها السلام و حیاط مسجد مقدّس جمکران شوند؟

جواب: اشکالی ندارد، ولی در مسجد بالاسر حضرت معصومه علیها السلام نروند.

سؤال ۲۳. با توجه به این که در فصل بهار و تابستان بسیاری از خانواده ها در حیاط مسجد مقدّس جمکران استراحت کرده و در همانجا نماز می خوانند و در بعضی مواقع خانم ها جلوتر از آقایان به نماز می ایستند، نمازشان چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که حدود پنج متر از همدیگر فاصله داشته باشند اشکالی ندارد، در غیر این صورت نماز کسی که قبلاً وارد نماز شده صحیح و نماز دومی باطل است.

ص: ۱۰۷

سؤال ۲۴. برخی از زائران مسجد مقدّس جمکران اصرار دارند که در محراب مسجد، نماز امام زمان علیه السلام را بخوانند، آیا آن مکان فضیلت خاصی برای این منظور دارد؟

جواب: تفاوتی با قسمت های دیگر مسجد ندارد.

سؤال ۲۵. بسیاری از زوّار مسجد مقدّس جمکران به هنگام ورود به حیاط مسجد، دست بر سینه گذاشته و به حضرت مهدی علیه السلام سلام می دهند، و برخی نیز به هنگام خروج به سمت مسجد برگشته و این کار را تکرار می کنند، چه حکمی دارد؟

جواب: این کارها در احادیث و روایات وارد نشده است.

سؤال ۲۶. کارهای زیر، که باعث از بین رفتن حضور قلب نمازگزاران می شود، چه حکمی دارد؟

ص: ۱۰۸

۱. روشن بودن موبایل، ۲. خواندن دعاهاى دسته جمعی، ۳. صدا کردن افرادی که خانواده آنها منتظرشان هستند، ۴. تقاضای صلوات از دیگران.

جواب: هر کاری که به حضور قلب نماز گزاران لطمه بزند باید ترک شود.

سؤال ۲۷. عریضه نویسی و انداختن آن در چاه مسجد مقدّس جمکران چه حکمی دارد؟

جواب: بهتر آن است که در شرایط فعلی به جای نوشتن عریضه سحر گاهان بیدار شوید و نماز شب بخوانید، سپس به ساحت قدس آن حضرت متوسّل شوید.

سؤال ۲۸. اگر هنگام تشرّف به مسجد مقدّس جمکران نماز واجب خود را نخوانده باشیم، و در آنجا به جماعت یا به صورت فرادی بخوانیم، سپس قصد خواندن نماز امام زمان علیه السلام را داشته باشیم، آیا خواندن نماز تحیت هم لازم

ص: ۱۰۹

است، یا فقط نماز امام زمان علیه السلام را بخوانیم؟

جواب: نماز تحیت لازم نیست، ولی به تبت رجا می توانید بخوانید.

سؤال ۲۹. چنانچه به هنگام خواندن نماز تحیت مسجد مقدس جمکران، یا نماز امام زمان علیه السلام فراموش کنیم ذکر رکوع یا سجده یا سوره توحید و مانند آن - که باید به مقدار معینی تکرار شود - را تکرار کنیم نماز چه حکمی دارد؟

جواب: اگر از محل آن گذشته اید وظیفه ای ندارید و نمازتان صحیح است.

سؤال ۳۰. با خانواده وعده گذاشته ایم که در ساعت معین حرکت کنیم. هنگام وعده فرا رسیده و من هنوز صد صلوات آخر نماز امام زمان علیه السلام را نخوانده ام. برای این که خلف وعده نکنم آیا می توانم صلواتها را در بین راه بگویم؟

جواب: اشکالی ندارد.

ص: ۱۱۰

ه (مسائل دیگر

سؤال ۳۱. با توجه به این که در سفرهای زیارتی گاه فرصتی برای انجام نمازهای قضا به دست می آید، نمازهای قضا را چگونه باید بجا آورد؟

جواب: نماز قضا را باید به همان شکلی که قضا شده بجا آورید. اگر شکسته قضا شده، شکسته و اگر به صورت تمام قضا شده، تمام بجا آورید. اگر نماز ظهر و عصر بوده آهسته، و اگر صبح و مغرب و عشا بوده مردان بلند بخوانند.

سؤال ۳۲. نوشتن خواب یا هر مطلب دیگری بر روی کتابهای موجود در اماکن مقدسه چه حکمی دارد؟

جواب: جایز نیست.

سؤال ۳۳. گاه دیده می شود که مداحان محترم در مکان های زیارتی برخی از فقرات دعاها یا زیارتها را تکرار

ص: ۱۱۱

می کنند، این کار چه حکمی دارد؟

جواب: لازم است دعا و زیارات به همان شکلی که از حضرات معصومین علیهم السلام برای ما نقل شده خوانده شود و چیزی از خودمان بر آن نیفزائیم.

سؤال ۳۴. گاه برخی از مسافران اشیای قیمتی پیدا می کنند، که برای آنها امکان اعلان آن به گونه ای که در رساله های توضیح المسائل آمده نمی باشد، آیا همین که آن را به محلّ اشیای گمشده تحویل دهند کفایت می کند، یا وظیفه دیگری دارند؟

جواب: در صورتی که راهی جز این نداشته باشند همین کار کافی است.

سؤال ۳۵. دوست دارم سیزده و چهارده و پانزده ماه رجب را به قم سفر کرده و در مسجد مقدّس جمکران معتکف شوم، ولی اقامت ده روز در قم برایم ممکن نیست.

ص: ۱۱۲

آیا می توانم با نذر معتکف شوم؟

جواب: اعتکاف در سفر با نذر اشکال دارد.

سؤال ۳۶. چنانچه یقین داشته باشم در طول سفر زیارتی به قم و جمکران مرتکب گناه یا گناهانی می شوم و اگر در شهر خودم بمانم مرتکب آن گناهان نخواهم شد، چنین سفری چه حکمی دارد؟

جواب: چنین سفری را ترک کنید، ولی توجه داشته باشید که در این مسایل گرفتار وسواس نشوید.

سؤال ۳۷. تهیّه سوغاتی در سفرهای زیارتی چه حکمی دارد؟

جواب: در حدّ معقول و متعارف و به دور از اسراف مستحب است.

سؤال ۳۸. شخصی نذر کرده به مدّت یک ماه روزهای

ص: ۱۱۳

چهارشنبه را روزه بگیرد، در یکی از شب های چهارشنبه به قم مسافرت کرده و روز چهارشنبه قبل از ظهر نمی تواند به وطن بازگردد، آیا می تواند در سفر به نذرش عمل کند؟ اگر جواب منفی است چه وظیفه ای دارد؟

جواب: در صورتی که واقعاً توانایی ندارد، آن روز را احتیاطاً روزه می گیرد و بعداً قضا می کند.

سؤال ۳۹. با توجه به این که برخی از مسافرانی که به هتل ها و مسافرخانه ها می روند احکام شرعی را رعایت نمی کنند، آیا لازم است از تماس دست و بدن مرطوب با اسباب و لوازم موجود در این مکان ها اجتناب شود؟

جواب: تایقین به نجاست نداشته باشید اجتناب لازم نیست.

سؤال ۴۰. در صورتی که قسمتی از امکنه مقدسه که مسجد نیست نجس شود، و خود قادر بر تطهیر آن نباشیم،

ص: ۱۱۴

آیا لازم است به بقیه زوار و مسافران اطلاع داده شود، یا باید به مسئولین آن مکان گفته شود تا آنجا را تطهیر کنند؟

جواب: احتیاط آن است که به مسئولین آنجا اطلاع داده شود.

ص: ۱۱۵

فصل سوم: (۱)

زیارات و ادعیه

ص: ۱۱۷

۱- مطالب این فصل از کتاب «مفاتیح نوین» گرفته شده است.

۱. زیارت حضرت معصومه علیها السلام

«عَلَّامَهُ مَجْلِسِي» رحمه الله می گوید: در بعضی از کتب زیارات آمده است: حضرت رضا علیه السلام به یکی از یارانش به نام «سعد اشعری» فرمود: نزد شما (اهل قم) قبری از ما هست، سعد می گوید: عرض کردم: فدایت شوم قبر فاطمه دختر امام موسی علیه السلام را می فرمایید؟ فرمود: آری! «مَنْ زَارَهَا عَارِفًا بِحَقِّهَا فَلَهُ الْجَنَّةُ؛ هر کس با معرفت او را زیارت کند بهشت برای اوست» هنگامی که نزد قبر آن بانو رسیدی بالای سر، رو به قبله بایست و ۳۴ مرتبه الله اکبر و ۳۳ مرتبه سبحان الله و ۳۳ مرتبه الحمد لله بگو سپس این زیارت را بخوان :

ص: ۱۱۹

«السَّلَامُ عَلَى آدَمَ صِفْوَهِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى نُوحِ نَبِيِّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى مُوسَى كَلِيمِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَى عِيسَى رُوحِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَيْرَ خَلْقِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا صَفِيًّا لِلَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، وَصِيَّ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكُمَا يَا سِبْطِي نَبِيَّ الرَّحْمَةِ، وَسَيِّدِي شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ سَيِّدَ

العابدين، وَقَرَّةَ عَيْنِ النَّاطِرِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ بَاقِرِ الْعِلْمِ بَعِيدِ النَّبِيِّ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ الصَّادِقَ الْبَارَّ
الْأَمِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُوسَى بْنَ جَعْفَرِ الطَّاهِرِ الطُّهَرِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَلِيَّ بْنَ مُوسَى الرِّضَا الْمُرْتَضَى، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مُحَمَّدَ
بْنَ عَلِيٍّ التَّقِيِّ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدِ النَّقِيِّ النَّاصِحِ الْأَمِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، السَّلَامُ عَلَيَّ الْوَصِيِّ مِنْ
بَعْدِهِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى نُورِكَ وَسِرَاجِكَ، وَوَلِيِّ وَلِيِّكَ، وَوَصِيِّ وَصِيِّكَ، وَحُجَّتِكَ عَلَى خَلْقِكَ،

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ فَاطِمَةَ وَخَدِيجَةَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ
الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بِنْتَ وَلِيِّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أُخْتَ وَلِيِّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا عَمَّةَ وَلِيِّ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا
بِنْتَ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ وَرَحْمَهُ اللَّهُ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ عَزَّفَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ فِي الْجَنَّةِ، وَحَشَرْنَا فِي زُمْرَتِكُمْ، وَأَوْرَدْنَا حَوْضَ
نَبِيِّكُمْ، وَسَقَانَا بِكَاسِ جَدِّكُمْ مِنْ يَدِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ، أَسْأَلُ اللَّهَ أَنْ يُرِينَا فِيكُمْ الشُّرُورَ

وَالْفَرَجِ، وَأَنْ يَجْمَعَنَا وَإِيَّاكُمْ فِي زُمْرِهِ حَيْدَكُمْ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَأَنْ لَا يَسُدُّ لُبْنَا مَعْرِفَتَكُمْ، إِنَّهُ وَلِيُّ قَدِيرٍ، اتَّقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ بِحُبِّكُمْ، وَالْبِرَّاءِ مِنْ أَعْيَادِكُمْ، وَالتَّسْلِيمِ إِلَى اللَّهِ رَاضِيًا بِهِ غَيْرَ مُنْكَرٍ وَلَا مُسَدِّتِكَبِرٍ، وَ عَلَى يَقِينٍ مَا آتَى بِهِ مُحَمَّدٌ وَبِهِ رَاضٍ، نَطْلُبُ بِذَلِكَ وَجْهَكَ يَا سَيِّدِي، اللَّهُمَّ وَرِضَاكَ وَالِدَارَ الْآخِرَةَ، يَا فَاطِمَةَ اشْفَعِي لِي فِي الْجَنَّةِ، فَإِنَّ لَكَ عِنْدَ اللَّهِ شَأْنًا مِنَ الشَّانِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَخْتِمَ لِي بِالسَّعَادَةِ، فَلَا تَسْلُبْ مِنِّي مَا أَنَا فِيهِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ، اللَّهُمَّ

اَسْتَجِبْ لَنَا، وَتَقَبَّلْهُ بِكَرَمِكَ وَعِزَّتِكَ، وَبِرَحْمَتِكَ وَعَافِيَتِكَ، وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ أَجْمَعِينَ، وَسَلِّمْ تَسْلِيمًا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ» (۱).

۲. زیارت آل یاسین

«شیخ جلیل، احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی» در کتاب شریف «احتجاج» روایت کرده که از ناحیه مقدّس حضرت مهدی علیه السلام زیارت زیر در پاسخ نامه «محمد حمیری» آمده است که زیارتی است بسیار عالی و پرمحتوا (و در سرداب مقدس و غیر آن می توان از آن استفاده کرد)، آن حضرت فرمود: بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، لَا لِأَمْرِهِ

ص: ۱۲۴

۱- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۲۶۶، ح ۴.

تَعْقُلُونَ، وَلَا مِنْ أَوْلِيَائِهِ تَقْبَلُونَ، حِكْمَهُ بِالْعَهْ فَمَا تُغْنِي النُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَا- يُؤْمِنُونَ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. هر گاه خواستید بوسیله ما به خدا، و به سوی ما توجه کنید، این زیارت را بخوانید.

این زیارت مطابق نقل «بحارالانوار» چنین است :

«سَلَامٌ عَلَى آلِ يَس، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا دَاعِيَ اللَّهِ وَرَبِّيَ نَبِيَّ آيَاتِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَابَ اللَّهِ وَدَيَانَ دِينِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا خَلِيفَةَ اللَّهِ وَنَاصِرَ حَقِّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا حُجَّةَ اللَّهِ وَدَلِيلَ إِرَادَتِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا تَالِيَّ كِتَابِ اللَّهِ وَتَرْجُمَانَهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ فِي آنَاءِ لَيْلِكَ وَأَطْرَافِ نَهَارِكَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَقِيَّةَ اللَّهِ

ص: ۱۲۵

فِي أَرْضِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا مِثَاقَ اللَّهِ الَّذِي أَخَذَهُ وَوَكَّدَهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا وَعِيدَ اللَّهِ الَّذِي ضَمِنَهُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْعَلَمُ
الْمَنْصُوبُ، وَالْعَلَمُ الْمَصْدُوقُ، وَالْعُوثُ وَالرَّحْمَةُ الْوَاسِعَةُ، وَعُدًّا غَيْرَ مَكْذُوبٍ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقُومُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْعُدُ،
السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَقْرَأُ وَتُبَيِّنُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تُصَلِّيَ لِي وَتَقْنُتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَزْكَعُ وَتَسْتَجِدُّ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تُهَلِّلُ
وَتُكَبِّرُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تَحْمَدُ وَتَسْتَغْفِرُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ حِينَ تُصْبِحُ وَتُمْسِي، السَّلَامُ عَلَيْكَ فِي اللَّيْلِ إِذَا

يَغْشَى، وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْإِمَامُ الْمَأْمُونُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا الْمُقَدَّمُ الْمَأْمُولُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ بِجَوَامِعِ السَّلَامِ،
أَشْهَدُكَ يَا مَوْلَايَ أَنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، لَا حَيْبَ إِلَّا هُوَ وَأَهْلُهُ، وَأَشْهَدُكَ يَا
مَوْلَايَ أَنَّ عَلِيًّا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حُجَّتُهُ، وَالْحَسَنَ حُجَّتُهُ، وَالْحُسَيْنَ حُجَّتُهُ، وَعَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ حُجَّتُهُ، وَمُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ حُجَّتُهُ، وَجَعْفَرَ بْنَ
مُحَمَّدٍ حُجَّتُهُ، وَمُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ حُجَّتُهُ، وَعَلِيَّ بْنَ مُوسَى حُجَّتُهُ، وَمُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ حُجَّتُهُ، وَعَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ

حُجَّتُهُ، وَالْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ حُجَّتُهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّكَ حُجَّهُ اللَّهِ، أَنْتُمْ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ، وَأَنَّ رَجَعْتَكُمْ حَقِّي لَـ رَبِّبَ فِيهَا، يَوْمَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا
إِيمَانُهَا، لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَيْتُ فِي إِيْمَانِهَا خَيْرًا، وَأَنَّ الْمَوْتَ حَقٌّ، وَأَنَّ نَاكِرًا وَنَكِيرًا حَقٌّ، وَأَشْهَدُ أَنَّ النَّشْرَ حَقٌّ، وَالْبُعْثَ
حَقٌّ، وَأَنَّ الصِّرَاطَ حَقٌّ، وَالْمِرْصَادَ حَقٌّ، وَالْمِيزَانَ حَقٌّ، وَالْحَشْرَ حَقٌّ، وَالْحِسَابَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةَ وَالنَّارَ حَقٌّ، وَالْوَعِيدَ وَالْوَعِيدَ بِهِمَا حَقٌّ،
يَا مَوْلَايَ شَقِيٍّ مَنْ خَالَفُكُمْ، وَسَعِيدٍ مَنْ أَطَاعَكُمْ، فَاشْهَدْ عَلَيَّ مَا أَشْهَدُكَ عَلَيَّ، وَ أَنَا وَلِيُّ لَكَ، بَرِيٌّ

مِنْ عَدُوِّكَ، فَالْحَقُّ مَا رَضَيْتُمُوهُ، وَالْبَاطِلُ مَا اسْخَطْتُمُوهُ، وَالْمَعْرُوفُ مَا أَمَرْتُمْ بِهِ، وَالْمُنْكَرُ مَا نَهَيْتُمْ عَنْهُ، فَانْفَسِ مُؤْمِنَهُ بِاللَّهِ وَخَدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِرَسُولِهِ وَبِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، وَبِكُمْ يَا مَوْلَايَ، أَوْلَكُمْ وَأَخْرِكُمْ، وَنُصِرْتِي مُعَايِدَةً لَكُمْ، وَمَوَدَّتِي خَالِصَةً لَكُمْ، آمِينَ آمِينَ *
آنکاه این دعا خوانده شود: اَللّهُمَّ اِنِّیْ اَسْئَلُكَ اَنْ تُصَلِّیْ عَلٰی مُحَمَّدٍ نَبِیِّ رَحْمَتِکَ، وَکَلِمَهٗ نُورِکَ، وَاَنْ تَمَلِّا قَلْبِیْ نُورَ الْیَقِیْنِ، وَصَدْرِیْ نُورَ الْاِیْمَانِ، وَفِکْرِیْ نُورَ النَّبِیَّاتِ، وَعَزْمِیْ نُورَ الْعِلْمِ، وَقُوَّتِیْ نُورَ الْعَمَلِ، وَلِسَانِیْ نُورَ

الصِّدْقِ، وَدِينِي نُورَ الْبَصَائِرِ مِنْ عِنْدِكَ، وَبَصِيرِي نُورَ الضِّيَاءِ، وَسَمْعِي نُورَ الْحِكْمَةِ، وَمَوَدَّتِي نُورَ الْمَوْلَاهِ لِمُحَمَّدٍ وَآلِهِ عَلَيْهِمُ
السَّلَامُ، حَتَّى الْفَاكِ وَقَدْ وَفَيْتُ بِعَهْدِكَ وَمِيثَاقِكَ، فَتَغَشَّيْنِي رَحْمَتِكَ، يَا وَلِيَّيَ يَا حَمِيدُ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ حُجَّتِكَ فِي
أَرْضِكَ، وَخَلِيفَتِكَ فِي بِلَادِكَ، وَالِدَاعِي إِلَى سَبِيلِكَ، وَالْقَائِمِ بِقِسْطِكَ، وَالتَّائِبِ بِأَمْرِكَ، وَوَلِيِّ الْمُؤْمِنِينَ، وَبَوَارِ الْكَافِرِينَ، وَمُجَلِّي
الظُّلْمَةِ، وَمُنِيرِ الْحَقِّ، وَالنَّاطِقِ بِالْحِكْمَةِ وَالصِّدْقِ، وَكَلِمَتِكَ التَّامَّةِ فِي أَرْضِكَ، الْمُرْتَقِبِ الْخَائِفِ،

وَالْوَلِيِّ النَّاصِحِ، سَيَفِيئُهُ النَّجَاهَ، وَعَلَّمَ الْهُدَى، وَنُورِ أَبْصَارِ الْوَرَى، وَخَيْرٍ مَنْ تَقَمَّصَ وَارْتَدَى، وَ مُجَلَّى الْعَمَى، الَّذِي يَمَلَا الْأَرْضَ
عَدْلًا وَقِسْطًا، كَمَا مُلِئَتْ ظُلْمًا وَجَوْرًا، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى وَلِيِّكَ وَابْنِ أَوْلِيَاءِكَ الَّذِينَ فَرَضَتْ طَاعَتَهُمْ،
وَأَوْجَبَتْ حَقَّهُمْ، وَأَذْهَبَتْ عَنْهُمْ الرَّجْسَ وَطَهَّرَتْهُمْ تَطْهِيرًا، اللَّهُمَّ انصُرْهُ وَاَنْتَصِرْ بِهِ لِإِدِينِكَ، وَاَنْصُرْ بِهِ أَوْلِيَاءَكَ، وَ أَوْلِيَاءَهُ وَشِيعَتَهُ
وَأَنْصَارَهُ، وَاجْعَلْنَا مِنْهُمْ، اللَّهُمَّ أَعِذْهُ مِنْ شَرِّ كُلِّ بَاغٍ وَطَاغٍ، وَمِنْ شَرِّ جَمِيعِ خَلْقِكَ، وَاحْفَظْهُ مِنْ

بَيْنَ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ، وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ، وَاحْرُسُهُ وَامْنَعُهُ مِنْ أَنْ يُوصَلَ إِلَيْهِ بِسُوءٍ، وَاحْفَظْ فِيهِ رَسُولَكَ، وَآلَ رَسُولِكَ، وَأَظْهِرْ
بِهِ الْعِدْلَ، وَأَيِّدْهُ بِالنُّصَيْرِ، وَأَنْصُرْ نَاصِرِيهِ، وَاخْذُلْ خَاذِلِيهِ، وَأَقْصِمْ قَاصِمِيهِ، وَأَقْصِمْ بِهِ جَبَابِرَةَ الْكُفْرِ، وَأَقْتُلْ بِهِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ،
وَجَمِيعَ الْمُؤَلِّدِينَ حَيْثُ كَانُوا مِنْ مَشَارِقِ الْأَرْضِ وَ مَغَارِبِهَا، بَرِّهَا وَبَحْرِهَا، وَأَمْلَأْ بِهَا الْأَرْضَ عَدْلًا، وَأَظْهِرْ بِهِ دِينَ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ
عَلَيْهِ وَآلِهِ، وَاجْعَلْنِي اللَّهُمَّ مِنْ أَنْصَارِهِ وَاعْوَانِهِ، وَاتَّبَاعِهِ وَشِيعَتِهِ، وَأَرِنِي فِي آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِمُ

ص: ١٣٢

السَّلَامُ مَا يَأْمُلُونَ، وَفِي عَدْوِهِمْ مَا يَحْذَرُونَ، إِلَهَ الْحَقِّ آمِينَ، يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ» (۱).

یادآوری: این زیارت از زیارات مطلقه است و اختصاصی به سرداب مقدّس ندارد، لذا در هر زمان

- مخصوصاً عصر جمعه - می توان آن را خواند.

۳. زیارت عاشورا

در فضیلت این زیارت همین بس که بر خلاف سایر زیارات که از معصومین علیهم السلام نقل شده، این زیارت به شکل حدیث قدسی روایت شده است، یعنی ائمه هدی علیهم السلام آن را از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نقل کرده اند، و جبرئیل امین آن را از

ص: ۱۳۳

۱- بحارالانوار، ج ۹۹، ص ۸۱ ح ۱.

سوی خداوند برای او آورده است.

اضافه بر این، طبق روایتی از امام صادق علیه السلام، آن حضرت واجداد معصومش : ضمانت کرده اند هر کس این زیارت را و دعای بعد از آن را بخواند، زیارتش مقبول در گاه خداوند و دعایش مستجاب و اهل بهشت خواهد بود و حتی شفاعتش در حق دیگران پذیرفته خواهد شد. (۱)

خلاصه هر قدر در فضیلت این زیارت گفته شود کم است، ولی نباید فراموش کرد که شرط گرفتن نتیجه آن است که زایر محتوای زیارت را درک کند و در مسیر آن حرکت نماید.

متن زیارت عاشورا

«السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ

ص: ۱۳۴

۱- بحار الانوار، ج ۹۸، ص ۳۰۰؛ مصباح المتهجد، ص ۷۸۱.

يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ، وَابْنَ سَيِّدِ الْوَصِيِّينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا بَنَ فَاطِمَةَ سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا ثَارَ اللَّهِ وَابْنَ ثَارِهِ، وَالْوَتَرَ الْمُؤْتُونَ، السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَى الْأَرْوَاحِ الَّتِي حَلَّتْ بِفِنَائِكَ، عَلَيْكُمْ مِنِّي جَمِيعاً سَلَامُ اللَّهِ أَيْدِئاً مَا بَقِيَتْ وَبَقِيَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، يَا أَبَاعِبْدِ اللَّهِ لَعَدُ عَظَمَتِ الرَّزِيَّةِ، وَجَلَّتْ وَعَظَمَتِ الْمُصِيبَةُ بِكَ عَلَيْنَا وَعَلَى جَمِيعِ أَهْلِ الْأَسْلَامِ، وَجَلَّتْ وَعَظَمَتِ مُصِيبَتُكَ فِي السَّمَوَاتِ، عَلَى جَمِيعِ أَهْلِ السَّمَوَاتِ، فَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّهُ أَسَسَتْ أَسَاسَ الظُّلْمِ وَالْجَوْرِ

عَلَيْكُمْ أَهْلِ الْبَيْتِ، وَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً دَفَعَتْكُمْ عَنْ مَقَامِكُمْ، وَأَزَالَتْكُمْ عَنْ مَرَاتِبِكُمْ الَّتِي رَتَّبَكُمْ اللَّهُ فِيهَا، وَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً قَتَلَتْكُمْ، وَلَعَنَ اللَّهُ
الْمُؤْمِنِينَ لَكُمْ بِالتَّمَكِينِ مِنْ قِتَالِكُمْ، بَرَأْتُ إِلَى اللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ مِنْكُمْ، وَمِنْ أَشْيَاعِهِمْ وَأَتْبَاعِهِمْ وَأَوْلِيائِهِمْ، يَا أَبَاعِبِ اللَّهِ إِنْ سَلِمَ لِمَنْ
سَأَلَكُمْ، وَحَزَبٌ لِمَنْ حَارَبَكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَلَعَنَ اللَّهُ آلَ زِيَادٍ وَآلَ مَرْوَانَ، وَلَعَنَ اللَّهُ بَنِي أُمَيَّةَ قَاطِبَةً، وَلَعَنَ اللَّهُ ابْنَ مَرْجَانَ، وَلَعَنَ اللَّهُ
عُمَرَ بْنَ سَعْدٍ، وَلَعَنَ اللَّهُ شِمْرًا، وَلَعَنَ اللَّهُ أُمَّةً أَسْرَجَتْ وَالْجَمْتُ وَتَنَقَّبَتْ لِقِتَالِكِ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، لَقَدْ عَظُمَ

مُصَابِي بِعَيْكَ، فَاسئَلُ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَ مَقَامِيكَ وَأَكْرَمَنِي بِكَ، أَنْ يَرْزُقَنِي طَلَبَ ثَارِكَ مَعَ إِمَامٍ مَنْصُورٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي عِنْدَكَ وَجِيهًا بِالْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ، إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ، وَإِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَإِلَى فَاطِمَةَ، وَإِلَى الْحَسَنِ وَإِلَيْكَ بِمُؤَالَاتِكُمْ، وَبِالْبِرِّ أَنَّهُ مِمَّنْ أَسَسَ أَسَاسَ ذَلِكَ، وَبَنَى عَلَيْهِ بُنْيَانَهُ، وَجَرَى فِي ظُلْمِهِ وَجُورِهِ عَلَيْكُمْ، وَعَلَى أَشْيَاعِكُمْ، بَرِئْتُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَيْكُمْ مِنْهُمْ، وَأَتَقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ، ثُمَّ إِلَيْكُمْ بِمُؤَالَاتِكُمْ

وَمُؤَالَهِ وَلِيَّكُمْ، وَبِالْبِرِّ آتَاهُ مِنْ أَعْدَائِكُمْ وَالنَّاصِبِينَ لَكُمْ الْحَرْبَ، وَبِالْبِرِّ آتَاهُ مِنْ أَشْيَاعِهِمْ وَاتَّبَاعِهِمْ، إِنِّي سَلَّمْتُ لِمَنْ سَأَلَكُمْ، وَحَرْبُ
لِمَنْ حَارَبَكُمْ، وَوَلِيٌّ لِمَنْ وَالَاكُمْ، وَعِيدٌ لِمَنْ عَادَكُمْ، فَاسْئَلُ اللَّهَ الَّذِي أَكْرَمَنِي بِمَعْرِفَتِكُمْ وَمَعْرِفَةِ أَوْلِيَاءِكُمْ، وَرَزَقَنِي الْبِرَّ آتَاهُ مِنْ
أَعْدَائِكُمْ، أَنْ يَجْعَلَ لِي مَعَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَأَنْ يُبَيِّنَ لِي عِنْدَكُمْ قَدَمَ صِدْقٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَأَسْئَلُهُ أَنْ يُبَلِّغَنِي الْمَقَامَ
الْمَحْمُودَ لَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ، وَأَنْ يَرْزُقَنِي طَلَبَ ثَارِي مَعَامِمِ هُدًى ظَاهِرٍ نَاطِقٍ بِالْحَقِّ مِنْكُمْ، وَأَسْئَلُ اللَّهَ

بِحَقِّكُمْ وَبِاللِّسَانِ الَّذِي لَكُمْ عِنْدَهُ، أَنْ يُعْطِيَنِي بِمُصَابِي بِكُمْ أَفْضَلَ مَا يُعْطَى مُصَاباً بِمُصِيبَتِهِ، مُصِيبَةً مَا أَعْظَمَهَا وَأَعْظَمَ رَزِيَّتَهَا فِي
الْأَشْيَاءِ، وَفِي جَمِيعِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِي مَقَامِي هَذَا مِمَّنْ تَنَالُهُ مِنْكَ صِلَوَاتُ وَرَحْمَةٍ وَمَغْفِرَةٍ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ
مَحْيَايَ مَحْيَا مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَمَمَاتِي مَمَاتِ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، اللَّهُمَّ إِنَّ هَذَا يَوْمٌ تَبَرَّكَتْ بِهِ بَنُو أُمَّيَّةَ، وَابْنُ آكَلِهِ الْكَبَادِ،
اللَّعِينُ ابْنُ اللَّعِينِ، عَلَى لِسَانِكَ وَلِسَانِ نَبِيِّكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، فِي كُلِّ مَوْطِنٍ وَمَوْقِفٍ وَقَفَ فِيهِ نَبِيِّكَ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، اللَّهُمَّ الْعَنْ أَبَا سُفْيَانَ وَمُعَوِيَةَ وَيزيدَ بْنَ مُعَاوِيَةَ، عَلَيْهِمُ مِنَكَ اللَّعْنَةُ أَيَّدَ الْأَيْدِينَ، وَهَذَا يَوْمٌ فَرِحَتْ بِهِ آلُ زِيَادٍ
وَآلُ مَرْوَانَ بِقَتْلِهِمُ الْحُسَيْنَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ فَضَاعِفْ عَلَيْهِمُ اللَّعْنَ مِنْكَ وَالْعَذَابَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ، وَفِي
مَوْقِفِي هَذَا وَأَيَّامِ حَيَاتِي، بِالْبِرِّ آتَاهُ مِنْهُمْ وَاللَّعْنَةَ عَلَيْهِمْ، وَبِالْمُؤَالَاتِ لِنَبِيِّكَ وَآلِ نَبِيِّكَ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمُ السَّلَامُ * سِيسِ صَدِ مَرْتَبَهُ مِي
كُوَيْي: اللَّهُمَّ الْعَنْ أَوْلَ ظَالِمٍ ظَلَمَ حَقَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ، وَآخِرَ تَابِعٍ لَهُ عَلَى ذَلِكَ، اللَّهُمَّ الْعَنْ

الْعِصَابَةَ الَّتِي جَاهَدَتِ الْحُسَيْنَ، وَشَايَعَتْ وَبَايَعَتْ وَتَابَعَتْ عَلِيَّ قَتْلِهِ، اَللّٰهُمَّ الْعَنْهُمْ جَمِيعًا * اَنكاه صد مرتبه مي گويي: اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ يَا اَبَاعَبِيْدِ اللّٰهِ، وَعَلَى الْاَزْوَاحِ الَّتِي حَلَّتْ بِفِنَائِكَ، عَلَيْكَ مِنْ سِيْلَامِ اللّٰهِ اَبَدًا مَا بَقِيَتْ وَبَقِيَ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ، وَلَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اٰخِرَ الْعَهْدِ مِنْ لِيْزِيَارَتِكُمْ، اَلسَّلَامُ عَلٰى الْحُسَيْنِ، وَعَلٰى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، وَعَلٰى اَوْلَادِ الْحُسَيْنِ، وَعَلٰى اَصْحَابِ الْحُسَيْنِ

* سپس مي گويي: اَللّٰهُمَّ خُصَّ اَنْتَ اَوَّلَ ظَالِمٍ بِاللّٰعْنِ مِنْيْ، وَاَبْدَأْ بِهِ اَوَّلًا ثُمَّ التَّانِي وَالتَّالِي وَالرَّابِعَ، اَللّٰهُمَّ الْعَنْ يَزِيْدَ خَامِسًا، وَالْعَنْ

عُبَيْدَ اللَّهِ بْنِ زِيَادٍ وَابْنَ مَرْجَانَةَ وَعُمَرَ بْنَ سَعْدٍ وَشَمْرَاءَ، وَآلَ أَبِي سُفْيَانَ وَآلَ زِيَادٍ وَآلَ مَرْوَانَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ * أَنْكَاهُ بِهِ سَجْدَهُ مِ
رُوى و مى گويى: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدَ الشَّاكِرِينَ لَكَ عَلَى مُصَابِهِمْ، الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى عَظِيمِ رِزْقِي، اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي شَفَاعَةَ الْحُسَيْنِ
يَوْمَ الْوُرُودِ، وَتَبَّتْ لِي قَدَمٌ صِدْقٍ عِنْدَكَ مَعَ الْحُسَيْنِ وَأَصْحَابِ الْحُسَيْنِ، الَّذِينَ بَدَّلُوا مَهْجَهُمْ دُونَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهَا السَّلَامُ». (۱)

ص: ۱۴۲

۱- مصباح المتهجد، ص ۷۷۳؛ رجوع شود به: كامل الزيارات، باب ۷۱، ص ۱۷۶، ح ۸؛ مزار كبير، ص ۴۸۰ (با اندكى تفاوت).

۱. از روایت علقمه از امام باقر علیه السلام استفاده می شود که این زیارت برای دور و نزدیک هر دو وارد شده است و خوب است در ابتدا سلامی به حضرت دهند و دو رکعت نماز بخوانند و سپس شروع به خواندن زیارت کنند. (۱)

۲. کسانی که موفق به گفتن صد مرتبه لعن و سلام نباشند، می توانند به یک مرتبه (به قصد رجا) قناعت کنند و در روایتی از امام هادی علیه السلام در مورد چنین اشخاصی آمده است که هر کس لعن و سلام زیارت عاشورا را یک بار بخواند و پس از لعن نود و نه بار بگوید: «اللَّهُمَّ الْعَنْهُمْ جَمِيعًا» و پس از سلام نیز نود و نه بار بگوید: «السَّلَامُ عَلَى الْحُسَيْنِ وَعَلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَعَلَى أَوْلَادِ الْحُسَيْنِ وَعَلَى أَصْحَابِ الْحُسَيْنِ» کفایت می کند. (۲)

ص: ۱۴۳

۱- مصباح المتهدج، ص ۷۷۳؛ کامل الزیارات، ص ۱۷۵.

۲- رجوع شود به: الذریعه، ج ۱۵، ص ۲۹؛ کتاب «ربع قرن مع العلامه الأئمه»، ص ۲۳۱؛ ادب الزائر، نوشته علامه امینی، ص ۱۲۷. برخی چنین تصور کرده اند که اگر یک بار لعن و سلام را بگویند، سپسه دنبال هر کدام از لعن و سلام، جمله «تَسْبِيحًا وَتَسْعِينَ مَرَّةً» را اضافه کنند کفایت می کند، در حالی که ظاهر روایت همان است که در بالا ذکر شد.

مقصود از «توسل» در این جا، وسیله قرار دادن انسانهای شایسته و صالح، در پیشگاه خدا و طلب چیزی از خدا به خاطر آنان است که مورد سفارش قرآن و روایات اسلامی قرار گرفته است (بخشنده نعمتها خداست و آن بزرگواران در پیشگاه او شفاعت می کنند). قرآن کریم می فرماید: «(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ)؛ ای کسانی که ایمان آورده اید، پرهیزکاری پیشه کنید و وسیله ای برای تقرب به خدا انتخاب نمایید». (۱) البتّه

وسيله تقرب به خدا، امور گوناگونی است - همان گونه که در

ص: ۱۴۴

روایات تصریح شده است - که از جمله آنها، شفاعت پیامبران و امامان و بندگان صالح نزد خداوند می باشد. قرآن کریم به طور روشن به رسول خدا صلی الله علیه و آله می گوید: «اگر گنه کاران به محضرت آیند و از خدا طلب آمرزش نمایند و تو نیز برای آنها طلب عفو کنی، مشمول رحمت و عفو خدا خواهند شد».^(۱) در روایات فراوانی از طریق شیعه و سنی،

مسأله توسل به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام مطرح شده و مورد سفارش قرار گرفته است و آنها که منکر توسل هستند به خاطر کمی اطلاعات و یا بی اطلاعی آنها از آیات قرآن و روایات اسلامی است.^(۲) مرحوم «علامه مجلسی»

فرموده است که در برخی از کتابهای معتبر آمده است که

ص: ۱۴۵

۱- سوره نساء، آیه ۶۴.

۲- برای آگاهی بیشتر در این زمینه، به تفسیر نمونه، ج ۴، ص ۳۶۳ به بعد (ذیل آیه ۳۵ سوره مائده) و ج ۱۲ ص ۱۶۶ و دیگر کتب مراجعه شود.

جناب «شیخ صدوق» این دعای توسل را از ائمه علیهم السلام روایت کرده و گفته است: «این دعا را برای هر حاجتی که خواندم به زودی به اجابت رسید.» (۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَأَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّكَ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ، مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، يَا أَيُّهَا الْقَاسِمُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَا إِمَامَ الرَّحْمَةِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اشْفَعْ لَنَا عِنْدَ

ص: ۱۴۶

۱- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۲۴۷.

اللّٰهُ، يَا أَبَا الْحَسَنِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، يَا عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ، يَا حُجَّجَةَ اللّٰهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ
إِلَى اللّٰهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللّٰهِ، اشفَعْ لَنَا عِنْدَ اللّٰهِ، يَا فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ يَا بِنْتَ مُحَمَّدٍ، يَا قُرَّةَ عَيْنِ الرَّسُولِ، يَا
سَيِّدَنَا وَمَوْلَاتِنَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللّٰهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهَةً عِنْدَ اللّٰهِ، اشفَعْ لَنَا عِنْدَ اللّٰهِ، يَا
أَبَا مُحَمَّدٍ يَا حَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، أَيُّهَا الْمُجْتَبَى يَا بْنَ رَسُولِ اللّٰهِ، يَا حُجَّجَةَ اللّٰهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا

تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اشفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَاعَبْدِ اللَّهِ يَا حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ، أَيُّهَا الشَّهِيدُ يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّةَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اشفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا الْحَسَنِ يَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ، يَا زَيْنَ الْعَابِدِينَ يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّةَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ

بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا جَعْفَرٍ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ، أَيُّهَا الْبَاقِرُ يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَيُّهَا الصِّادِقُ يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا الْحَسَنِ يَا مُوسَى بْنَ

جَعْفَرِ، أَيُّهَا الْكَاطِمُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلِينَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ
بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، إِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا الْحَسَنِ يَا عَلِيَّ بْنَ مُوسَى، أَيُّهَا الرُّضَا يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى
خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلِينَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، إِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ
اللَّهِ، يَا أَبَا جَعْفَرِ يَا مُحَمَّدَ بْنَ عَلِيٍّ، أَيُّهَا التَّقِيُّ الْجَوَادُ يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا

سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اشفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا
الْحَسَنِ يَا عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ، أَيُّهَا الْهَادِي النَّقِيُّ يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا
بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اشفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا أَبَا مُحَمَّدٍ يَا حَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ، أَيُّهَا الزَّكِيُّ الْعَسِيْ كَرِيُّ
يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ،

وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ، يَا وَصِيَّ الْحَسَنِ وَالْخَلْفِ الْحُجَّهَ، أَيُّهَا الْقَائِمُ الْمُنْتَظَرُ الْمَهْدِيُّ، يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ، يَا حُجَّهَ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ، يَا سَيِّدَنَا وَمَوْلَانَا، إِنَّا تَوَجَّهْنَا وَاسْتَشْفَعْنَا وَتَوَسَّلْنَا بِكَ إِلَى اللَّهِ، وَقَدَّمْنَاكَ بَيْنَ يَدَيْ حَاجَاتِنَا، يَا وَجِيهًا عِنْدَ اللَّهِ، اِشْفَعْ لَنَا عِنْدَ اللَّهِ» سپس حاجت خود را بخواهد که ان شاء الله بر آورده می شود.

در روایت دیگری (۱) آمده است که بعد از این بگوید :

«يَا سَادَتِي وَمَوَالِيَّ، إِنِّي تَوَجَّهْتُ بِكُمْ

ص: ۱۵۲

۱- بحار الانوار، ج ۹۹، ص ۳۴۹، ح ۹.

أَيْمَتِي وَعُدَّتِي لِيَوْمِ فَقْرِي وَحَاجَتِي إِلَى اللَّهِ، وَتَوَسَّلْتُ بِكُمْ إِلَى اللَّهِ، وَاسْتَشْفَعْتُ بِكُمْ إِلَى اللَّهِ، فَاشْفَعُوا لِي عِنْدَ اللَّهِ، وَاسْتَنْقِدُونِي مِنْ ذُنُوبِي عِنْدَ اللَّهِ، فَإِنَّكُمْ وَسَّيَلْتِي إِلَى اللَّهِ، وَبِحُبِّكُمْ وَبِقُرْبِكُمْ أَرْجُو نَجَاةً مِنَ اللَّهِ، فَكُونُوا عِنْدَ اللَّهِ رَجَائِي، يَا سَادَتِي يَا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ، صَلِّ لِي اللَّهُ عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ، وَلَعَنَ اللَّهُ أَعْدَاءَ اللَّهِ ظَالِمِيهِمْ مِنَ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ، آمِينَ رَبَّ الْعَالَمِينَ».

۵. زیارت امین الله

جابر جعفی از امام باقر علیه السلام نقل می کند که امام

ص: ۱۵۳

زين العابدين عليه السلام به زيارت قبر امير مؤمنان آمد و کنار قبر آن حضرت ايستاد و گريست و گفت :

السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِينَ اللَّهِ فِي أَرْضِهِ، وَحُجَّتَهُ عَلَى عِبَادِهِ، السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ، أَشْهَدُ أَنَّكَ جَاهِدْتَ فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ،
وَعَمِلْتَ بِكِتَابِهِ، وَاتَّبَعْتَ سُنَنَ نَبِيِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ، حَتَّى دَعَاكَ اللَّهُ إِلَى جِوَارِهِ، فَتَقَبَّضَكَ إِلَيْهِ بِاخْتِيَارِهِ، وَالزَّمَّ أَعْيَادَكَ الْحُجَّةَ
مَعَ مَالِكٍ مِنَ الْحُجَجِ الْبَالِغَةِ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِهِ، اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ نَفْسِي مُطْمَئِنَّةً بِقَدْرِكَ، رَاضِيَةً بِقَضَائِكَ، مُوَلَّعَةً بِذِكْرِكَ وَدُعَائِكَ،
مُحِبَّةً لِصَفْوَةِ أَوْلِيَاءِكَ، مَحْبُوبَةً

ص: ۱۵۴

فِي أَرْضِكَ وَسَيِّمَاتِكَ، صَابِرَةً عَلَى نُزُولِ بَلَائِكَ، شَاكِرَةً لِفَوَاضِلِ نِعْمَاتِكَ، ذَاكِرَةً لِسَوَابِغِ آلَائِكَ، مُشْتَاقَةً إِلَى فَرْحِهِ لِقَائِكَ،
مُتَرَوِّدَةً التَّقْوَى لِيَوْمِ جِزَائِكَ، مُسْتَنَّةً بِسُنَنِ أَوْلِيَائِكَ، مُفَارِقَةً لِإِخْلَاقِ أَعْدَائِكَ، مَشْغُولَةً عَنِ الدُّنْيَا بِحَمْدِكَ وَثَنَائِكَ * سِيسِ كُونَهُ
مِبَارِكِ خُودِ رَا بَرَقِبِرِ كَذَاشْتِ وَكَفْتِ: اَللّهُمَّ اِنْ قُلُوبَ الْمُخْبِتِينَ اِلَيْكَ وَالْهَمَّهُ، وَسَيْبِلَ الرَّاغِبِينَ اِلَيْكَ شَارِعَهُ، وَاَعْلَامَ الْقَاصِدِينَ
اِلَيْكَ وَاَضَاحَهُ، وَاَفْتِدَةَ الْعَارِفِينَ مِنْكَ فَازِعَهُ، وَاَصْوَاتَ الدَّاعِينَ اِلَيْكَ صَاعِدَهُ، وَاَبْوَابَ الْاِجَابِهِ لَهُمْ مُفْتَحَهُ، وَدَعْوَةَ مَنْ نَاجَاكَ
مُسْتَجَابَهُ، وَتَوْبَهُ

ص: ١٥٥

مَنْ أَنَابَ إِلَيْكَ مَقْبُولُهُ، وَعَبَّرَهُ مَنْ بَكَى مِنْ خَوْفِكَ مَرْحُومُهُ، وَالْإِغَاثَةَ لِمَنْ اسْتَيْغَاثَ بِكَ مَوْجُودُهُ، وَالْإِعَانَةَ لِمَنْ اسْتَعَانَ بِكَ مَبْدُودُهُ، وَعِدَاتِكَ لِعِبَادِكَ مُنْجِزَةٌ، وَزَلَّلَ مَنْ اسْتَقَالَكَ مُقَالَهُ، وَأَعْمَالَ الْعَامِلِينَ لَدَيْكَ مَحْفُوظَةٌ، وَأَرْزَاقَكَ إِلَى الْخَلَائِقِ مِنْ لَدُنْكَ نَازِلَةٌ، وَعَوَائِدَ الْمَزِيدِ إِلَيْهِمْ وَاصِلَةٌ، وَذُنُوبَ الْمُسْتَغْفِرِينَ مَغْفُورَةٌ، وَحَوَائِجَ خَلْقِكَ عِنْدَكَ مَقْضِيَةٌ، وَجَوَائِزَ السَّائِلِينَ عِنْدَكَ مُؤَفَّرَةٌ، وَعَوَائِدَ الْمَزِيدِ مُتَوَاتِرَةٌ، وَمَوَائِدَ الْمُسْتَطْعِمِينَ مُعَدَّةٌ، وَمَنَاهِلَ الظَّمَاءِ مُتْرَعَةٌ، اَللّٰهُمَّ فَاسْتَجِبْ دُعَائِي، وَاقْبَلْ

ص: ١٥٦

ثَنَّا نِيَّ، وَاجْمَع بَيْنِي وَبَيْنَ أَوْلِيَائِي، بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيٍّ وَفَاطِمَةَ، وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ، إِنَّكَ وَلِيُّ نِعْمَائِي، وَمُنْتَهَى مُنَايَ، وَغَايَةُ رَجَائِي فِي مُنْقَلَبِي وَمَثْوَايَ * در كامل الزيارات بعد از اين زيارت، اين فقرات نيز آمده است: أَنْتَ إِلَهِي وَسَيِّدِي وَمَوْلَايَ، اِغْفِرْ لَأَوْلِيَائِنَا، وَكُفِّ عَنَّا أَعْيِدْ آئِنَا، وَاشْغَلْهُمْ عَنِّ أَدَانَا، وَأَظْهِرْ كَلِمَةَ الْحَقِّ وَاجْعَلْهَا الْعُلْيَا، وَأَذْهِضْ كَلِمَةَ الْبَاطِلِ وَاجْعَلْهَا السُّفْلَى، إِنَّكَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ. (۱)

ص: ۱۵۷

۱- كامل الزيارات، باب ۱۱، صفحه ۳۹، حديث ۱.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه
اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

